

REPUBLIKA E KOSOVËS REPUBLIKA KOSOVA REPUBLIC OF KOSOVA QEVERIA E KOSOVËS VLADA KOSOVA GOVERNMENT OF KOSOVA MINISTRIA E SHËNDETËSISË MINISTARSTVO ZDRAVLJA MINISTRY OF HEALTH	
Njësia Org. Org.Jedinica Org Unit	01
Nr. Prot. Broj Prot. Prot.No:	05-6452
Nr. i faqeve Br. stranica No. pages	-96-
Data: Datum: Date:	20.08.2024
Prishtinë / a	

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

Ministria e Shëndetësisë-Ministarstvo Zdravstva-Ministry of Health
Zyra e Ministrit/Ured Ministra/ Office of dhe Minister

Nr. 164/VIII/2024

Datë: 20.08.2024

Ministri i Shëndetësisë, në mbështetje të Nenit 145, pika 2, të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, në përputhje me nenet 10 dhe 11 të Ligjit Nr.06/L-113 për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore dhe të Agjencive të Pavarura (Gazeta zyrtare Nr.7.01 Mars 2019), nenit 11 paragrafi 1.5 i Ligjit nr.08/L-117 për Qeverinë e Republikës së Kosovës, nxjerrë:

V E N D I M

- I. Aprovohet Plani strategjik kombëtar për laboratorë i Kosovës 2024-2030.
- II. Shtojcë e vendimit është Plani strategjik kombëtar për laboratorë i Kosovës 2024-2030.
- III. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimit nga Ministri i Shëndetësisë.

Dr. Arben Vitia
Ministër i Shëndetësisë

Vendimi u dërgohet:

- Zëvendësministrave;
- Sekretarit të Përgjithshëm;
- Departamenti ligjor;
- Departamentit ZSSH;
- Arkivit të MSH-së.

**Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada-Government
Ministria e Shëndetësisë/Ministarstvo Zdravstva/Ministry of Health**

**Plani strategjik kombëtar për laboratore i Kosovës
2024 - 2030**

**Prishtinë,
2024**

Përmbajtja

1. Përmbledhje ekzekutive	4
2. Hyrje.....	6
3. Metodologjia.....	7
4. Sfondi	8
4.1. Gjendja aktuale.....	8
4.2. Vlerësimi laboratorik	11
4.3. Pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet e sistemit laboratorik	14
5. Vizioni dhe objektivat e strategjisë.....	36
6. Marrëveshjet e zbatimit, monitorimit dhe raportimit	40
7. Buxheti i planit strategjik të veprimit 2024 -2026	42
8. Plani i Veprimit për zbatimin e dokumentit strategjik	45
9. Referencat	76

SHKURTESA

AUV	Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë
BSC	Kabineti i biosigurisë
COVID 19	Sëmundja e koronavirusit 2019
ECDC	Qendra evropiane për Kontrollin e Sëmundjeve
EQA	Sigurimi i Jashtëm i Cilësisë
EU	Bashkimi European
FAO	Organizata e Ushqimit dhe Bujqësisë
GDP	Bruto Prodhimi i Brendshëm
IHR	Rregullorja Ndërkombëtare e Shëndetit
ISO	Organizata Ndërkombëtare për Standardizim
kVA	Kilo volt-amper
LAT	Mjeti i vlerësimit laboratorik
LIMS	Sistemi i menaxhimit të informatës së laboratorit
LQMS	Sistemi i menaxhimit të cilësisë së laboratorit
MALDI ToF	Desorbimi i matricës i ndihmuar nga laseri/ Koha e fluturimit me jonizim
MoH	Ministria e Shëndetësisë
NGO	Organizata joqeveritare
NGS	Sekuencionimi i gjeneratës së ardhshme
NIPH	Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës
PCR	Reaksioni zinxhiror i polimerazës
PPRC	Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik
RKI	Instituti Robert Koch
RPHC	Qendrat Rajonale të Shëndetit Publik
RT PCR	Reaksioni zinxhiror i polimerazës në kohë reale
SAA	Marrëveshja e Stabilizim Asocimit
SOP	Protokolli standard i funksionimit
SWD	Dokumenti i Punës së Stafit
SWOT	Përparësitë Dobësitë Mundësitë dhe Kërcënimet
UCCK	Qendra Klinike Universitare e Kosovës
UCHSK	Shërbimet Spitalore Universitare dhe Klinike të Kosovës
UNICEF	Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët
WDI	Treguesit e Zhvillimit Botëror
WHO	Organizata Botërore e Shëndetësisë
WOAH	Organizata Botërore e Shëndetit të Kafshëve

1. Përmbledhje ekzekutive

Është thelbësore që shërbimet diagnostikuese të ofruara nga laboratorët e shëndetit të njerëzve, kafshëve dhe mjedisit të jenë të sakta dhe në kohë. Përmes diagnostikimit laboratorik, përcaktohet gjendja aktuale shëndetësore, drejtohet mënyra e trajtimit dhe monitorohet suksesi i ndërhyrjeve. Për më tepër, me avancimin e njohurive për shëndetin e njerëzve, kafshëve dhe mjedisin ku jetojmë, varësia nga ekzaminimet laboratorike po rritet.

Marrë këtë parasysh, plani strategjik i Kosovës për laboratorët, parasheh që deri në vitin 2030, qytetarëve të Kosovës t'u ofrohet niveli më i lartë i shërbimeve laboratorike përmes sistemit mirë të financiar, me personel kompetent dhe në ambiente moderne, në përputhje me më të mirën, praktikën e menaxhimit të cilësisë.

Ky vizion është planifikuar të arrihet përmes zbatimit të një objekti strategjik dhe numri të konsiderueshëm objektivash specifike që synojnë rritjen e financimit për shërbimet laboratorike në Kosovë, përmes analizës së nevojave financiare dhe mekanizmeve financiare për mbulimin e kostove të tyre, duke siguruar koordinim dhe planifikim buxhetor, përmes laboratoreve dhe departamenteve financiare të organizatave buxhetore. I lidhur ngushtë me këtë komponent financiar është sistemi i prokurimit të paisjeve, reagjentëve dhe materialeve harxhuese laboratorike. Strategjia synon të mbështesë zbatimin e ligjit të prokurimit sipas nevojave laboratorike, të zhvillojë mekanizmin për monitorimin dhe vlerësimin e rregullt të sistemit të furnizimit me reagjensë dhe materiale harxhuese, si dhe krijimin e sistemit të inventarizimit të paisjeve në çdo laborator për të siguruar mirëmbajtjen, servisimin, verifikimin, kalibrimin dhe largimin në kohë të paisjeve laboratorike të vjetëruara.

Sigurimi i numrit të duhur të personelit të kualifikuar në çdo nivel laboratorik është një nga objektivat dhe do të arrihet në bazë të analizës së raportit të nevojave për shërbime laboratorike dhe ngarkesës me punë të personelit, planifikimin dhe zbatimin adekuat të programeve të edukimit të vazhdueshëm profesional, si dhe rishikimin dhe përditësimin e rregullt të kurrikulave në lidhje me profesionet e laboratorit për të siguruar njohuri të përditësuara teorike dhe aftësi praktike.

Një nga objektivat e strategjisë ka të bëjë me krijimin e infrastrukturës së nevojshme për të mbështetur sistemin e informacionit laboratorik si dhe integrimin e këtij sistemi me sistemin e informacionit shëndetësor për të siguruar shkëmbimin me kohë të të dhënave brenda sistemit shëndetësor.

Plani përfshin gjithashtu objektiva specifike që synojnë krijimin e hapësirës adekuate laboratorike në të gjitha nivelet e rrjetit laboratorik bazuar në nevojat si dhe mirëmbajtjen e tyre të rregullt, duke mbështetur zbatimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë si dhe zhvillimin e programit të biosigurisë dhe biosigurimit duke përfshirë mbajtjet laboratorike, menaxhimi sipas ligjeve dhe rregulloreve.

Rritja e ndërgjegjësimit dhe avokimit të ligjvënësve dhe autoriteteve qeveritare për rolin, rëndësinë dhe nevojat e laboratorëve cilësorë dhe të sigurt në parandalimin, diagnostikimin dhe monitorimin e gjendjeve shëndetësore dhe sëmundjeve është një nga objektivat specifike të kësaj strategjie, duke marrë parasysh faktin se në shumë raste roli i laboratorëve nuk vlerësohet aq sa duhet dhe për këtë arsye nuk financohen siç duhet.

Zhvillimi i mekanizmit funksional për koordinimin e shërbimeve laboratorike në ministritë përkatëse dhe përmes ministrive si dhe zhvillimi i mekanizmave për bashkëpunim ndërmjet niveleve të ndryshme të sistemit laboratorik është gjithashtu një nga objektivat specifike, realizimi i të cilit do të ndihmojë, për të arritur qëllimin e strategjisë.

Fuqizimi i kapaciteteve laboratorike për sëmundjet ngjitëse prioritare si pjesë e sistemit të mbikëqyrjes së sëmundjeve ngjitëse si dhe zhvillimi e integrimi i mbikëqyrjes gjenomike në sistemin e përgjithshëm të mbikëqyrjes së sëmundjeve ngjitëse me theks në agjentët infektivë me rëndësi për shëndetin publik të Kosovës janë pjesë e objektivave specifike të strategjisë. Realizimi i këtij objektiwi në masë të madhe do të jetë në përputhje me planet e Institutit Kombëtar të Shëndetësisë Publike të Kosovës për ngritjen e kapaciteteve teknike për sekuencionimin si pjesë e aktiviteteve për të mbështetur zbatimin e Ligjit për sëmundjet ngjitëse në Kosovë të miratuar në vitin 2023.

Tjetër objektivë specifike e strategjisë i dedikohet ndërtimit të sistemit laboratorik efikas dhe cilësor në Kosovë ku rishikimi, përditësimi dhe zhvillimi i elementeve përbërëse të kornizës ligjore që rregullon aktivitetet laboratorike për sektorin e shëndetësisë dhe veterinarisë me përfshirje të ekspertëve kompetentë laboratorikë duke marrë parasysh përvojat dhe praktikat më të mira ligjore.

2. Hyrje

Shërbimet laboratorike janë thelbësore për një sistem shëndetësor. Rregullorja Ndërkombëtare e Shëndetit (IHR), e miratuar nga Asambleja Botërore e Shëndetësisë në vitin 2005¹, kanë vendosur përgjegjësi specifike mbi shtetet anëtare të OBSH-së për ndërtimin dhe forcimin e kapaciteteve kombëtare për mbikëqyrjen, zbulimin, vlerësimin, njoftimin e hershëm dhe reagimin ndaj shpërthimeve të sëmundjeve dhe urgjencave të tjera të shqetësimi i mundshëm për shëndetin publik.

Plani Strategjik i Kosovës për laboratorët 2024-2030 është në përputhje me objektivat qeveritare për shërbime efektive të kujdesit shëndetësor, që në fakt pasqyron prioritetet e Qeverisë së Republikës së Kosovës për sektorin e shëndetësisë, të përcaktuara në Strategjinë dhe Planin Zhvillimor Kombëtar 2030².

Strategjia laboratorike ofron kuadrin për forcimin dhe mirëmbajtjen e sistemit laboratorik. Strategjia do të ofrojë standarde të shërbimeve diagnostikuese për të mbështetur shërbimet klinike diagnostikuese; shërbimet laboratorike të shëndetit publik me reagimin e duhur të shpejtë ndaj urgjencave dhe hetimeve të shpërthimit; shërbimet e referencës laboratorike dhe shërbimet e diagnostikimit veterinar në çdo nivel të sistemit të kujdesit shëndetësor.

Megjithë rëndësinë e njohur, laboratorët shpesh mbeten pa mbështetjen e nevojshme shtetërore në vendet ku sektori i shëndetësisë, veterinaria dhe mjedisi në përgjithësi vuajnë nga mungesa e mbështetjes adekuate. Zbatimi i Planit Strategjik Kombëtar të Kosovës për laboratorët pritet ta ndryshojë këtë situatë për mirë.

3. Metodologjia

Duke analizuar situatën në laboratorët e shëndetit publik, laboratorët e mjekësisë klinike, ushqimit dhe veterinarë, ekspertë të këtyre fushave, në kuadër të grupit të punës për hartimin e planit strategjik për laboratorët e caktuar nga Ministria e Shëndetësisë, punuan gjatë pjesës së dytë të viti 2023 dhe fillimi i vitit 2024 për të përcaktuar strategjinë specifike për fuqizimin e laboratorëve në Kosovë gjatë periudhës 2024-2030, me një plan të detajuar të veprimit strategjik për tre vitet fillestare 2024-2026. Anëtarët e grupit punues përfaqësonin një gamë të gjerë të institucioneve, duke përfshirë Zyrën e Kryeministrit të Kosovës, Ministrinë e Shëndetësisë, Ministrinë e Financave, Punës dhe Transfereve, Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë (Ministria e Bujqësisë), Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike me degët e saj Rajonale dhe Qendrën Klinike Universitare të Kosovës.

Zhvillimi i Planit të Veprimit Strategjik të Kosovës 2024-2030 është bazuar në Udhëzimin Administrativ 07/2018 për Planifikimin dhe Hartimin e Dokumenteve Strategjike dhe Planeve të Veprimit¹.

Përmes punëtorive dhe serisë së takimeve, anëtarët e grupeve të punës kanë kaluar nëpër fazat e mëposhtme:

- Prezentimi analizës së gjendjes së laboratoreve;
- Rishikimi i procesit të zhvillimit të politikave laboratorike;
- Përcaktimi i temave kryesore që do të trajtohen në politikën e laboratorit;
- Kryerja e analizës së përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet (SWOT) për secilën temë të mbajtur;
- Zhvillimi i një vizioni strategjik;
- Zhvillimi i deklaratave të politikave në lidhje me temat e përzgjedhura;
- Zhvillimi i objektivave strategjike dhe specifike
- Prioritizimi i objektivave strategjike;
- Planifikimi operativ (hartimi i planit të veprimit trevjeçar);

Procesi është mbështetur nga iniciativa "Better Labs for Better Health" e nisur dhe e udhëhequr nga Zyra Rajonale e OBSH-së për Evropën si përgjigje ndaj gjendjes së fragmentuar dhe të paimvestuar të shërbimeve laboratorike. Kjo qasje ndërsektoriale synon të mbështesë vendet evropiane në përmirësimin e cilësisë dhe afatit kohor të shërbimeve laboratorike të shëndetit publik. Duke përqafuar qasjen Një Shëndet, duke përfshirë ekspertë nga fusha të ndryshme dhe duke nxitur ndërtimin e konsensusit, kjo përpjekje bashkëpunuese synon të krijojë bazë të fortë për shërbime të përmirësuara laboratorike në Kosovë. Qëllimi përfundimtar është përmirësimi i rezultateve të shëndetit publik duke forcuar sistemet laboratorike. Së bashku, palët e interesuara ecin përpara me misionin e mbrojtjes së shëndetit më të mirë për të gjithë.

4. Sfondi

4.1. Gjendja aktuale

Kosova është Republikë Parlamentare dhe vend me të ardhura të mesme të larta, me 1.8 milion banorë, GDP për kokë banori është 5,315.7 USD dhe jetëgjatësi në lindje, 76.6 vjet. Kosova ka përjetuar përparim të qëndrueshëm ekonomik gjatë dekadës së fundit, me rritje prej afro 50% të të ardhurave për kokë banori dhe ulje prej 35% të shkallës së varfërisë⁴.

Sipas raportit të progresit të KE-së 2023, Kosova ka ndarë nivel të lartë, rekord të buxhetit të sektorit të shëndetësisë në vitin 2023 (rreth 300 milionë euro), rritje prej rreth 15.6% krahasuar me vitin 2022. Megjithatë, shpenzimet për shëndetësi arrijnë deri në 3%, të PBB-së totale për Kosovën, e cila është e dyta më e ulëta në rajon dhe më shumë se tre herë më e ultë se mesatarja e BE-së prej rreth 11%. Gjithashtu, financimi i shëndetësisë vazhdon të bazohet kryesisht në shpenzimet historike dhe nuk ka tregues të bazuar në performancë. Ligjet për shëndetësinë dhe sigurimet shëndetësore, vendimtare për reformën e sektorit shëndetësor nuk janë finalizuar ende. Në mënyrë të ngjashme, Strategjia e re e Sektorit të Shëndetësisë 2023-2030 është hartuar dhe ende nuk është miratuar. Shpenzimet nga xhepi për shëndetësi vazhdojnë të jenë barrë shtesë financiare për qytetarët e Kosovës. Nuk ka stimuj për stafin shëndetësor që mund të ndikojë pozitivisht në produktivitetin, efikasitetin dhe cilësinë në sektorin e shëndetit publik. Sëmundjet kronike janë shkaku kryesor i vdekjeve veçanërisht sëmundjet kardiovaskulare dhe kanceri. Poashtu, është edhe 1/3 e shkaqeve të vdekjes që raportohen gabimisht ose nuk janë diagnostikuar fare. Raporti, njeh progresin e bërë në Kosovë, në forcimin e kapaciteteve për mbikëqyrjen e sëmundjeve ngjitëse dhe kërcënimeve serioze ndërkufitare për shëndetin dhe raportimin e të dhënave në Organizatën Botërore të Shëndetësisë. Kuvendi i Kosovës miratoi ligjin për sëmundjet ngjitëse në përputhje me rekomandimet e ECDC dhe të BE-së në gusht 2023. Imunizimi rutinë tregon shenja përmirësimi, megjithatë, shkalla e mbulimit është ende më e ulët se nivelet e para-COVID-19⁵.

Shërbimet laboratorike luajnë rol vendimtar në zbulimin, diagnostikimin, trajtimin dhe monitorimin e sëmundjeve të pacientët, si dhe zbulimin, parandalimin dhe kontrollin e shpejtë dhe të besueshëm të epidemive dhe pandemive. Sistemet laboratorike efikase me shërbime laboratorike të qëndrueshme dhe funksionale, që operojnë sipas parimeve ndërkombëtare të cilësisë dhe sigurisë janë pjesë thelbësore e sistemeve të forta shëndetësore për përballimin e ngjarjeve të shëndetit publik të shkaktuara nga agjentë shumë patogjenë.

Ashtu si në vendet e tjera, në Kosovë kryhen miliona analiza laboratorike çdo vit në shëndetësi, veterinarë dhe sektorë të tjerë të ngjashëm. Për shembull, Shërbimi Spitalor Universitar dhe Klinik i Kosovës (ShSKUK) ka testuar 3,990,411 parametra laboratorikë për 549,520 pacientë gjatë vitit 2022. Nga ky numër 1,756,500 (44,02%) shërbime laboratorike për 350,532 (63,79%) pacient janë kryer vetëm në Klinikën e Biokimisë Mjekësore, Qendra Klinike Universitare e Kosovës (QKUK). Pjesa tjetër prej 2,133,288 (53,46%) shërbime laboratorike për 191,763 (34,90%) pacientë janë kryer në spitalet e përgjithshme në Mitrovicë, Vushtri, Pejë, Gjakovë, Ferizaj, Prizren dhe Gjiilan. Sipas raportit të brendshëm të Klinikës së Biokimisë Mjekësore të QKUK-së për vitin 2023 numri i

pacientëve që kanë pranuar shërbime laboratorike ka arritur në 419253 pacient (mbi 60 mijë krahasuar me vitin paraprak) me 2,116,106 parametra laboratorik të kryer.

Diku më shumë se njëzet mijë ekzaminime laboratorike të mikrobiologjisë janë kryer gjatë të njëjtit vit në shërbimet e sapoformuara të Mikrobiologjisë Klinike në QKUK⁶.

Gjatë viteve të fundit, përkatësisht 2020-2023 janë rritur shumë kapacitetet diagnostikuese dhe hulumtuese të shërbimeve mikrobiologjike në IKShP të Kosovës. Fillimisht, si pjesë e mbështetjes së Ministrisë së Shëndetësisë, Bankës Botërore, OBSH-së, Institutit Robert Koch dhe shumë partnerëve të tjerë ndërkombëtarë të Kosovës, forcimi i shërbimeve diagnostikuese për COVID 19 u mbështet në Departamentin e Mikrobiologjisë, IKShP, Prishtinë, si si dhe laboratorë për RT PCR dhe testime serologjike u ngritën në gjashtë qendra rajonale të shëndetit publik. Aparatura RT PCR janë blerë për IKShP Prishtinë dhe gjashtë qendrat rajonale, ekstraktorë automatikë me kapacitet të mesëm, makina për përgatitjen automatike të reaksionit RT PCR, kabinete sigurie të nivelit 2, frigoriferë laboratorikë, frigoriferë laboratorikë, centrifuga dhe shumë materiale shpenzuese. Të gjitha këto pajisje dhe kapacitete njerëzore të fituara gjatë pandemisë për COVID 19 mund të përdoren për diagnostikimin molekular dhe serologjik të patogjenëve të tjerë dhe ky është përfitimi shtesë nga ky proces.

Njëkohësisht, në kuadër të zbatimit të aktiviteteve nga Strategjia e Kosovës për luftimin e rezistencës antimikrobike, të financuara nga Ministria e Shëndetësisë/IKShP e Kosovës janë siguruar paisjet më të fundit të dizajnuara për identifikimin e baktereve si dhe gjeneve në bakteret përgjegjëse për antimikrobiale. rezistencës. Në kuadër të këtij projekti, IKShP-së së Kosovës iu ofrua aparati për identifikim lazer MALDI ToF (Matrix-Assisted Laser Desorption/Ionization Time-of-Flight), analizues gjenetik - sekuencues (MiSeq Illumina), paisje PCR izotermale, pajisje për ekzaminim automatik i ndjeshmërisë ndaj antimikrobikëve me metodën e hollimit, pajisje për identifikimin automatik biokimik të baktereve dhe mykut/majave, pajisje RT PCR dhe inkubatorë. Trajnimi i stafit laboratorik për futjen e zbulimit molekular të gjeneve përgjegjëse për rezistencën antimikrobike u mbështet nga OBSH Euro.

Gjatë vitit 2022, në Departamentin e Mikrobiologjisë, Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës janë kryer gjithsej 150.006 ekzaminime mikrobiologjike, duke përfshirë 134.082 (89.4%) ekzaminime të bazuara në referime nga Qendrat e Mjekësisë Familjare dhe 15.924 (10.6%) ekzaminime nga QKUK. . Për sa i përket llojit të shërbimeve mikrobiologjike, më të shumtat ishin testet PCR në kohë reale (39 858), nga të cilat numri më i madh i mostrave ishin mostrat nazofaringeale për testimin SARS-CoV-2 (rreth 38,071 mostra). Si shërbimet e tjera në vijim, sipas numrit janë 29186 analiza serologjike, mostra urogenitale (shumica dërrmuese e urokulturave) me 17302 dhe kampione nga rrugët e frymëmarrjes (përkatësisht tamponët hundë/fyt) me 10051. Gjithashtu, 8280 mostra janë marrë për ekzaminime sanitare në të cilat janë kryer 33100 shërbime (tampon hundë/fyti/feçe në kiste/parazitë/koprokultura)⁷.

Në kuadër të shërbimeve mikrobiologjike, gjatë vitit 2022, në IKShP Kosovë është funksionalizuar shërbimi i sekuencionimit të gjeneratës së ardhshme (Next Generation Sequencing - NGS) në MiSeq Illumina, me ndihmën e partnerëve tanë nga Instituti Robert Koch (RKI) dhe OBSH Regjioni Evropës. Gjatë vitit 2022, në IKShP Prishtinë është instaluar një tjetër platformë për sekuencionim, GridION Nanopore - me ndihmën e Zyrës së OBSH-së në Prishtinë, me vlerë rreth

100,000.00 dollarë së bashku me kompletet e sekuencionimit. Gjithashtu, numër i konsiderueshëm i completeve të sekuencës MiSeq dhe Nanopore për SARS-CoV-2 dhe Influenza janë siguruar përmes Zyrës së UNICEF-it në Prishtinë dhe Zyrës së OBSH-së në Prishtinë. Zyra e UNICEF-it në Prishtinë ka ofruar gjithashtu tetë makineri në kohë reale PCR GenXpert Cepheid me garanci të plotë trevjeçare si dhe sasinë prej 3200 fishekësh për testimin SARS-CoV-2 me një vlerë totale donacioni prej 360,272.00 USD. Si pjesë e mbështetjes nga OBSH për shërbimet mikrobiologjike në IKShP të Kosovës, në dhjetor 2022, IKShP-së i janë ofruar shtatë gjeneratorë për të siguruar furnizimin me energji elektrike në rast vështirësish (një me kapacitet 200 kVA për IKShP Prishtinë dhe gjashtë me një kapacitet prej 165 kVA për secilën prej 6 Qendrave Rajonale të Shëndetit Publik të Kosovës) në vlerë totale 184,000 euro.

Në kuadër të aktiviteteve të buxhetuara nga financimi shtesë nga Banka Botërore, komponenti 1. Përgjigja ndaj Emergjencave Covid-19, nënkomponenti 1.2. Forcimi i Kapaciteteve Shëndetësore, aktiviteti 1.2.2 Përmirësimi i infrastrukturës dhe rritja e kapaciteteve për rezistencën mikrobike dhe infeksionet spitalore, gjatë vitit 2023 janë blerë pajisje dhe complete në vlerë rreth 750,000.00 euro për shërbime mikrobiologjike pranë IKShP/KFShP. Një aktivitet që është realizuar me sukses (financuar nga Ministria e Shëndetësisë, nëpërmjet kredisë nga Banka Botërore) është avancimi i sistemit aktual të informacionit laboratorik në Mikrobiologji në vlerë prej rreth 150,000.00 euro i cili tashmë është i bazuar në internet dhe mund të përdoret nga Qendrat Rajonale të Shëndetit Publik. Ky sistem informativ laboratorik do të mundësojë pranimin e mostrave, nxjerrjen e rezultateve dhe zhvillimin e raporteve automatike të cilat do t'u ofrojnë menaxherëve të IKShP-së informacion në kohë reale për ngarkesën e punës në laboratorët e mikrobiologjisë që janë pjesë e IKShP-së në Kosovë.

Në kuadër të aktiviteteve laboratorike, vlen të përmendet pjesëmarrja e suksesshme në programet e kontrollit të jashtëm për disa patogjenë, SARS-CoV-2, Gripi, Fruthi dhe Rubeola, bakteret shumë rezistente (*E. Coli*, *Klebsiella* spp., *Salmonella*, etj.) përmes OBSH dhe ECDC.

Laboratorët që ofrojnë shërbime në sektorin privat shëndetësor janë në numër të konsiderueshëm. Nga 2216 institucione private shëndetësore jo-spitalore të licencuara në Kosovë, 224 janë ose përmbajnë laborator brenda fushëveprimit të tyre të punës. Në numër më të lartë janë laboratorët biokimiko-hematologjik me 151, të pasur nga 54 laboratorë mikrobiologjikë klinikë, 12 laboratorë patologjikë dhe 7 laboratorë dentar. Nuk ka raporte zyrtare lidhur me numrin e përgjithshëm të shërbimeve laboratorike të ofruara në sektorin privat të shëndetësisë në Kosovë, por numri i madh i laboratorëve të licencuar tregon se ky numër është i konsiderueshëm.

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AFV) në kuadër të Ministrisë së Bujqësisë me laboratorët e saj kryen një numër të konsiderueshëm të analizave laboratorike. Laboratori i Mikrobiologjisë Ushqimore, gjatë vitit 2023, ka marrë dhe ka testuar 489 mostra ushqimesh me origjinë shtazore si mish dhe produkte mishi, qumësht dhe produkte qumështi, produkte veze dhe ka kryer testimin e rreth 3000 parametrave laboratorik, përfshirë zbulimin e *Salmonella* spp. *Listeria monocytogenes*, *Escherichia Coli* dhe *Enterobacteriaceae* të tjera. Laboratori i Kimisë Ushqimore, në AFV, gjatë vitit 2023 ka testuar gjithsej 1010 mostra në 3079 parametra dhe janë lëshuar 699 raporte testimi. Sektori i analizave të qumështit në AUV gjatë vitit 2023 ka kryer analiza fiziko-kimike të qumështit të papërpunuar, me ç'rast janë pranuar 2523 kërkesa dhe 16327 mostra, ndërsa numri i analizave të kryera ka qenë 37188. Laboratori i Patologjisë në AUV gjatë vitit 2023

ka kryer 88 ekzaminime, ndërsa laboratorit të bakteriologjisë dhe parazitologjisë janë kryer 993 analiza. Në laboratorin e serologjisë dhe diagnostikimit molekular të kësaj agjencie janë kryer gjithsej 7074 analiza gjatë vitit 2023⁹.

4.2. Vlerësimi laboratorik

Një ndihmë e jashtëzakonshme në procesin e zhvillimit të të kuptuarit gjithëpërfshirës të situatës laboratorike në Kosovë ishin misionet e vlerësimit teknik të kryera nga konsulentët e OBSH-së nga Zyra Rajonale në Evropë gjatë viteve 2020-2023 duke përdorur mjetin e vlerësimit laboratorik të OBSH-së¹⁰.

Dokumenti i Mjetit të Vlerësimit të Laboratorit të OBSH-së ofron udhëzime për të vlerësuar sistemin kombëtar të laboratorit shëndetësor dhe objektet laboratorike. Ai bazohet në standardet e njohura ndërkombëtarisht dhe praktikatat e mira që rregullojnë shërbimet laboratorike. Audienca e synuar e mjetit është çdo palë e interesuar që kryen vlerësime laboratorike: autoritetet kombëtare shëndetësore, agjencitë shumëpalëshe, Organizatat Joqeveritare (OJQ), menaxherët e laboratorëve etj.

Për të vlerësuar plotësisht sistemin laboratorik, trajtohen dy lloje fushash: organizimi strategjik dhe mbështetja në nivel kombëtar nga qeveria (p.sh. përcaktimi i politikave dhe kuadrit rregullator) dhe kapacitetet teknike specifike në nivel laboratorësh. Prandaj, protokoli i vlerësimit bazohet në dy faza plotësuese:

1. Vlerësimi i strukturës, organizimit dhe rregulloreve të sistemit kombëtar laboratorik përmes mbledhjes së të dhënave në nivel qendror duke përdorur intervista ose takime; dhe
2. Vlerësimi i numrit të kufizuar laboratorësh që janë përfaqësues të sistemit kombëtar laboratorik dhe strukturës organizative të tij.

Rezultatet vlerësohen në përqindje me nivelet e mëposhtme:

- nën 50%, kërkon përmirësime sinjifikante
- midis 50% dhe 80%, nevojitet përmirësim
- mbi 80%, laboratorit është në gjendje të mirë

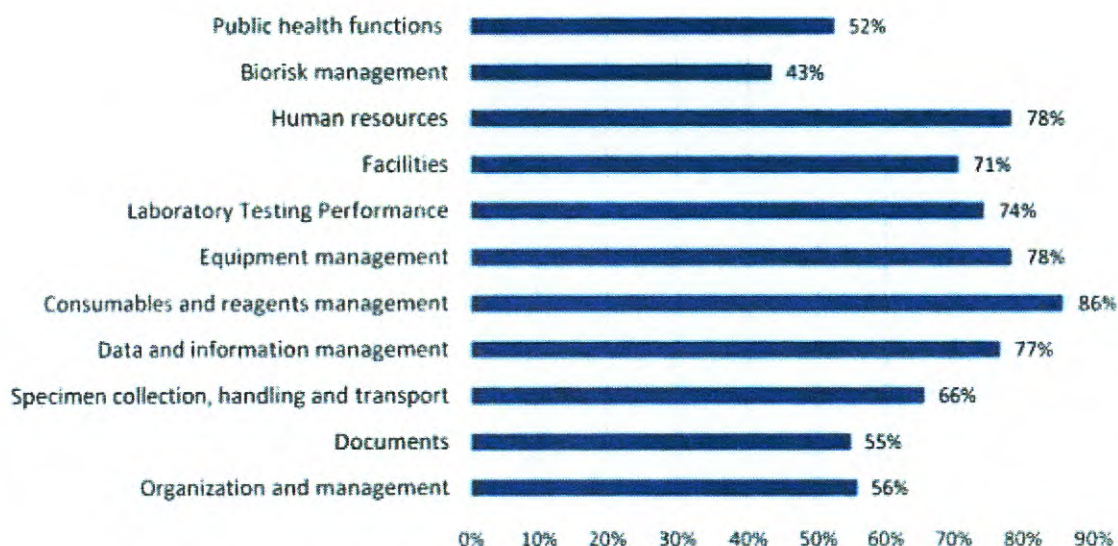
Tre misione vlerësimi u kryen nga konsulentët e OBSH-së EURO gjatë periudhës kohore 2020-2023 duke përdorur WHO LAT11. Misioni i parë është ndërmarrë në periudhën 21-25 shtator 2020 me vlerësimin e laboratorit kombëtar në IKShP në Prishtinë për zbulimin e SARS-CoV-2. I njëjti mjet është përdorur edhe gjatë misionit të dytë, të implementuar në periudhën 22 - 26 gusht 2022, ku janë vlerësuar gjashtë laboratorë mikrobiologjikë të cilët janë pjesë e Shëndetit Publik Rajonal (IKShPK), komponentë të strukturës së IKShP-së në Kosovë në të gjithë vendin: Mitrovicë, Peja, Prizreni, Ferizaj, Gjiçani dhe Gjakova. Misioni i tretë i OBSH-së për vlerësimin e kapaciteteve laboratorike është ndërmarrë gjatë periudhës kohore 05-09 qershor 2023 dhe ka qenë i fokusuar në katër laboratorë biokimikë (laboratori biokimik qendror i cili është pjesë e Qendrës Klinike Universitare të Kosovës dhe tre laboratorë që janë pjesë e Spitaleve rajonale dhe

laboratorët veterinarë të cilat janë pjesë e Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë (AFV) e cila punon nën kujdesin e Ministrisë së Bujqësisë.

Rezultatet e vlerësimit u grupuan në dy grupe; të parat, në laboratorët qendror të shëndetit publik në IKShP të Kosovës, rezultatet e laboratorit klinik nga Qendra Klinike Universitare e Kosovës dhe ato nga Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë së Kosovës në Prishtinë dhe grupet e dyta të rezultateve kanë të bëjnë me vlerësimin e laboratorëve të vendosur në regjionet e Kosovës që përfshijn laboratorët në gjashtë qendrat rajonale të shëndetit publik (Mitrovicë, Pejë, Prizren, Ferizaj, Gjiilan dhe Gjakovë) dhe tre laboratorë klinik biokimikë në spitalet e përgjithshme (Pejë, Gjakovë, Prizren).

Sipas vlerësimeve vërehet se në mesin e laboratorëve qendror në Kosovë, kategoria e vetme që këto laboratorë kanë në gjendje të mirë janë materialet konsumuese dhe reagjentët me 86%. Komponenti që ka nevojë për përmirësim të konsiderueshëm është menaxhimi i bio-riskut me rezultat prej 43%. Komponentët e tjerë laboratorikë, funksionet e shëndetit publik, organizimi dhe menaxhimi, dokumentet, mbledhja e mostrave, trajtimi dhe transporti, menaxhimi i informacionit të të dhënave, menaxhimi i paisjeve, performanca e testimit laboratorik, paisjet dhe burimet njerëzore, vlerësohen nga 52% deri në 78%, prandaj këto komponentë kanë nevojë disa përmirësime (Figura 1).

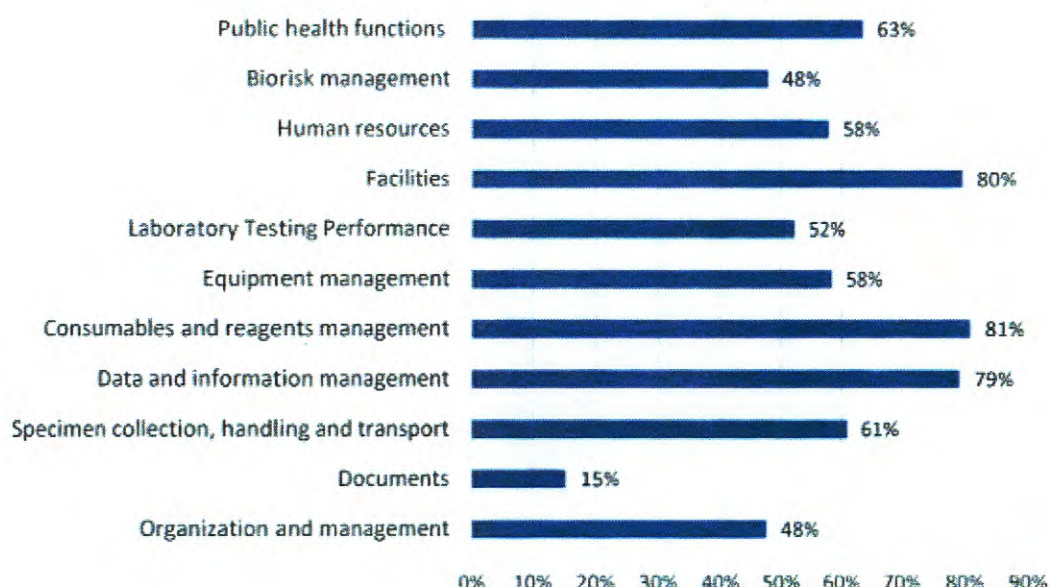
Figure 1. Laboratory assesment tool scores of central laboratories in Prishtina, Kosovo

Rezultatet mesatare të vlerësimit të nëntë laboratorëve rajonalë: gjashtë laboratorë mikrobiologjikë të shëndetit publik dhe tre laboratorë diagnostikues klinik që përdorin mjetin e vlerësimit të laboratorit të OBSH-së (LAT) kanë treguar se vetëm komponentët e objekteve dhe menaxhimi i shpenzimeve/reagjentëve janë në pozitë të mirë. Komponenti i dokumenteve të laboratorëve rajonal është në nivel shumë të ulët me vetëm 15%, i ngjashëm me organizimin dhe menaxhimin e bio-riskut (të dyja me 48%), prandaj këta komponentë kanë nevojë për

përmirësime të konsiderueshme. Komponentët e tjerë laboratorikë që kanë nevojë për disa përmirësime janë performanca e testimit laboratorik, menaxhimi i paisjeve, burimet njerëzore, mbledhja e mostrave, trajtimi dhe transporti, funksionet e shëndetit publik, menaxhimi i të dhënave dhe informatave.

Figure 1. Laboratory assesment tool scores of regional laboratories in Kosovo

Përveç kësaj, mjeti i vlerësimit laboratorik merr në konsideratë rezultatet e secilit komponent laboratorik të vlerësuar dhe llogarit rezultatit mesatar të treguesve të laboratorëve. Bazuar në rezultatet e marra nga vlerësimet e laboratorëve qendror dhe rajonal, rezultati mesatar i përgjithshëm i treguesit ishte 68% për laboratorët qendror dhe 59% për laboratorët rajonal duke i vendosur të dy nivelet e laboratorëve në fazën e nevojave për përmirësim.

4.3. Pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet e sistemit laboratorik

Për të kuptuar më mirë situatën me funksionimin e laboratorëve në Kosovë, ekspertët e grupit punues i janë nënshtruar analizës së pikave të forta, të dobëta, mundësive dhe kërcënimeve (SWOT) të nëntë temave të cilat janë përzgjedhur nga anëtarët e grupit si shumë të rëndësishme për performanca efikase dhe cilësore e laboratorëve dhe ato përfshijnë:

- Financat;
- Burimet njerëzore;
- Menaxhimi i të dhënave;
- Objekti;
- Cilësia;
- Biosiguria, biosigurimi dhe menaxhimi i mbetjeve;
- Koordinimi dhe bashkëpunimi;
- Paisjet, reagjentët dhe prokurimi;
- Korniza legislative për laboratorët;

Pas analizave SWOT, profesionistët e laboratorëve të Kosovës kanë kryer analiza problemore për secilën nga nëntë temat e përzgjedhura dhe kanë propozuar zgjidhje bazuar në ekspertizën e tyre.

1. Financa

Përparësitë	Dobësitë
1. Personeli në planifikimin dhe kontrollin e shpenzimeve në dispozicion 2. Idetë, kreativiteti dhe fleksibiliteti i stafit financiar (përshtatshmëria) 3. Menaxhmenti i Kontratës është i hapur për monitorim nga KRPP (Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik) 4. Zhvillimi i raporteve financiare	1. Mungesa e kontrollit mbi buxhetin për shkak të centralizimit financiar (të ardhurat buxhetore nuk menaxhohen nga vetë institucioni) 2. Financimi i pamjaftueshëm për rekrutimin e stafit të ri, duke përfshirë pagat e ulëta dhe mungesën e financave për stafin e laboratorit 3. Financimi i pamjaftueshëm për prokurimin e reagjentëve, pajisjeve dhe furnizimeve 4. Financimi i pamjaftueshëm për mirëmbajtjen parandaluese të pajisjeve dhe objekteve të shëndetit publik dhe laboratorëve ushqimorë dhe veterinar 5. Buxheti i kufizuar për zbatimin e cilësisë dhe biosigurisë dhe biosigurimit 6. Mungesa e financimit për LIMS dhe menaxhimin e të dhënave 7. Mungesa e fondeve për trajnime dhe edukim të stafit të laboratorit 8. Fonde të pamjaftueshme për aktivitetet e shëndetit publik, përfshirë edhe fondin e posaçëm për emergjencat 9. Mungesa e fondeve për kërkime
Mundësitë	Kërcënimet

1. Donacione nga donatorë dhe projekte të ndryshme 2. Mundësia e përdorimit të mjetit të kostos së testeve laboratorike të OBSH-së dhe mjetit të shpenzimeve laboratorike për të planifikuar koston 3. Bashkëpunimi me departamente dhe institucione vendore dhe ndërkombëtare 4. Zhvillimi i teknologjisë së re që do të mundësonte efikasitet brenda organizatës	1. Zbërthimi ekonomik i euros (Euro është monedha e Kosovës) 2. Buxheti i pamjaftueshëm i siguruar nga qeveria 3. Rritja globale e çmimeve të mallrave shëndetësore 4. Ndërprerja e donacioneve nga donatorët
Analiza e problemit	
1. Mungesa e kontrollit mbi buxhetin (ligji) 2. Komunikimi i dobët në mes ekipeve të financave qendrore dhe njësive operative 3. Mungesa e planifikimit për shërbimet laboratorike në nivel qendror dhe prioritizimi joadekuat i laboratorëve në nivel institucional.	
Zgjidhjet	
1. Vendimmarrja për nevojat financiare të jetë në nivel laboratorësh 2. Përmirësimi i planifikimit financiar 3. Menaxhimi i buxhetit 4. Financimi i projekteve - identifikimi dhe aplikimi për burime financimi për projekte laboratorike 5. Menaxhimi i fondeve të granteve 6. Bashkëpunimi me departamentet e tjera 7. Buxheti i dedikuar për zhvillimin e LIMS 8. Buxheti i dedikuar për futjen e LQMS	

2. Burimet njerëzore

Përparësitë	Dobësitë
1. Stafi me arsimim bazë të përshtatshëm për shumicën e shërbimeve laboratorike është i disponueshëm 2. Janë kryer shumë trajnime laboratorike për mikrobiologjinë dhe ushqimin dhe laboratorët veterinar dhe klinikë bazuar në pajisjet e marra për ta vënë atë në funksion 3. Zgjerimi i stafit të trajnuar laboratorik për testim molekular dhe serologjik në qendrat rajonale të shëndetit publik. 4. Angazhimi i stafit në punën e përditshme dhe gjatë pandemisë 5. Angazhimi i stafit laboratorik të punësuar të përkohshëm gjatë pandemisë COVID-19 6. Kapacitete trajnuese për specialitete laboratorike për shumicën e teknikave të disponueshme në vend për shumë laboratorë 7. Proceset administrative për punësimin e stafit të ri janë në dispozicion 8. Laboratorët qendrorë (ISHP, laboratorët e biokimisë klinike dhe veterinerit) përfshihen aktivisht në edukimin e studentëve, specialistëve/rezidentëve, si pjesë e edukimit universitar.	1. Mungesa e stafit të mjaftueshëm laboratorik, përfshirë specialistë, subspecialistë, teknikë laboratorik, staf administrativ, bioinxhinier, biolog molekular. 2. Migrimi i stafit të laboratorit (biolog molekular, teknikë laboratorik, mjekë të rinj në rezidencë) për punësim në vende të tjera. 3. Stafi aktual po plakët 4. Mungesa e programeve shëndetësore dhe të sigurimit në punë dhe shëndetit në punë 5. Kurrikula laboratorike nuk është e përditësuar 6. Mungesa e trajnimeve për teknikët e laboratorit 7. Mungesa e mundësive për trajnime ndërkombëtare për laboratorët klinikë 8. Trajnime të pamjaftueshme për mirëmbajtjen e pajisjeve bazë në rajone 9. Trajnime të pamjaftueshme për specialistët e laboratorit për teknikat e fundit dhe të reja 10. Mungesa e trajnimeve për sistemin e menaxhimit të cilësisë, biosigurisë, biosigurimit dhe transportit të substancave infektive. 11. Mungesa e trajnimeve induksionale në laboratorë
Mundësitë	Kërcënimet

1. Trajnime specifike laboratorike të organizuara nga organizata ndërkombëtare 2. Programi i mentorimit të OBSH EURO për zhvillimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë së laboratorëve 3. Pjesëmarrje në projekte ndërkombëtare për rritjen e kapaciteteve në tema specifike 4. Burimet e internetit për trajnime profesionale	1. Shfaqja e pandemive dhe epidemive 2. Mbingarkesa e stafit 3. Mungesa e mbështetjes së vazhdueshme financiare nga donatorët për angazhimin e stafit të laboratorit
Analiza e problemit	
1. Procesi i zgjatur i rekrutimit dhe procedurat e centralizuara të ofruara nga Ministria e Administratës Publike 2. Mungesa e kontrollit mbi buxhetin 3. Mungesa e pozicioneve për specialistë të caktuar 4. Paga të ulëta dhe mungesë stimuluesh financiarë dhe jo financiarë 5. Mungesa e planifikimit dhe përditësimit të trajnimeve dhe edukimit të vazhdueshëm 6. Mungesa e zhvillimit të projekteve dhe moduleve 7. Mungesa e angazhimit menaxherial	
Zgjidhjet	

1. Të avokohet për rritjen e buxhetit të ndarë për laboratorët për punësimin e personelit.
2. Mbështetja financiare e planeve për edukimin e vazhdueshëm të stafit laboratorik (organizimi i trajnimeve të rregullta në laboratorët qendror dhe rajonal, organizimi i konferencave për tema të ndryshme laboratorike);
3. Zhvillimi i qendrave të trajnimit për stafin laboratorik
4. Zbatimi i stimuljeve të performancës për stafin e laboratorit
5. Rishikimi për optimizimin e mundshëm të stafit aktual të laboratorit sipas nevojave të laboratorit
6. Zhvillimi i subspecializimeve të specialistëve laboratorik bazuar në nevojat laboratorike si virologjia, bakteriologjia, rezistenca antimikrobike, parazitologjia etj., të cilat njihen dhe miratohen nga Bordi i Edukimit të Specializuar në Ministrinë e Shëndetësisë - biologji molekulare dhe gjenetik, hemostazë, imunokimi, enzimologjia dhe metabolizmi etj
7. Zhvillimi i programeve arsimore për bioinxhinieri
8. Përditësimi/Rishikimi programet e trajnimit për specialitete laboratorike bazuar në standardet më të fundit të njohura ndërkombëtare veçanërisht për kalibrimin dhe QC
9. Zhvillimi i organogramit të laboratorëve
10. Zhvillimi i sigurimit në punë për personelin e laboratorit
11. Trajnimi i vazhdueshëm i punonjësve nga furnizuesit e reagentëve dhe pajisjeve

3. Menaxhimi i të dhënave

Përparësitë	Dobësitë
1. Të dhënat regjistrohen në mënyrë klasike me shkrim dore në ditar dhe protokolle 2. Sistemi i Menaxhimit të Informacionit Laboratorik është i vendosur në laboratorët e veterinerit dhe në laboratorin e mikrobiologjisë në ISHP. 3. Rezultatet e laboratorit shpërndahen në zyrën e protokollit në AFV (Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë) e cila më pas u jep rezultatet përdoruesve të fundit 4. Ekziston deri diku komunikimi dhe shkëmbimi i të dhënave ndërmjet laboratorëve njerëzor dhe veterinerë 5. Raportimi në mes laboratorit dhe shërbimeve të tjera: epidemiologjik dhe ekologjisë humane u përmirësua gjatë COVID-19 6. Agjencia për informacion mbledh të gjitha informacionet në shëndetin publik si rezervë e sistemeve ekzistuese të informacionit	1. Regjistrimi manual i të dhënave me gabime të ndodhura përfshirë në rezultatet në laboratorët klinikë 2. Pajisjet e pamjaftueshme të TI-së dhe interneti nëpër laboratorët rajonalë të shëndetit publik dhe klinik 3. Mungesa e LIMS nëpër laboratorë, duke përfshirë barkodimin me përjashtim të laboratorëve veterinar dhe ISHP 4. Mungesa e integritetit të LIMS me sistemin informativ qeveritar në HHS të Kosovës 5. Numri i pamjaftueshëm i specialistëve të IT dhe personelit përgjegjës për sigurinë e informacionit 6. Ndodhja e formularëve jo të plotë të kërkesës për të dhënat e diagnozës së pacientit dhe analizat e kërkuara nga klinikistët 7. Mungesa e sigurisë dhe konfidencialitetit të të dhënave 8. Disa personelit të laboratorit i mungojnë njohuritë në IT-në bazë - pa trajnime - 9. Komunikimi i dobët dhe ndarja e të dhënave ndërmjet laboratorit të njeriut dhe veterinerit me informacion të vonuar
Mundësitë	Kërcënimet
1. Mbështetje nga organizatat ndërkombëtare si OBSH dhe donatorë të tjerë në zhvillimin e LIMS	1. Qasje e paautorizuar në të dhëna, duke përfshirë hakerimin 2. Kërkesa të shtuara për testim (p.sh. gjatë pandemisë)
Analiza e problemit	

1. Mungesa e LIMS dhe infrastrukturës adekuate
2. Sistemi i informimit shëndetësor nuk është ende funksional
3. Mungesa e financimit dhe burimeve njerëzore të TI-së
4. Nuk ka mekanizma të shpejtë për komunikim dhe shkëmbim të të dhënave mes sektorit njerëzor dhe veteriner

Zgjidhjet

1. Avokimi për buxhet për zbatimin e LIMS dhe pajisjeve të TI-së
2. Përfshirja në menaxhimin e dokumenteve dhe sistemin e inventarit në LIMS
3. Instalimi i SIS dhe LIS - menaxhimi i mirëmbajtjes
4. Rekrutimi i stafit të ri mbështetës administrativ: Specialist IT - Informatikë
5. Trajnimi dhe rikualifikimi i personelit të ri ekzistues
6. Me zbatimin e LIMS do të lirohet personeli mjekësor që aktualisht merret me punë administrative që reflekton në cilësinë e punës në laborator, do të shkurtohet koha e punës, do të zvogëlohen gabimet, do të rritet besueshmëria e cilësisë së analizave
7. Raportimi në mes laboratorëve rajonalë dhe atyre të referencës duhet përmirësuar
8. Raportimi në mes laboratorit, shërbimit epidemiologjik dhe sektorëve të tjerë përkatës, duke përfshirë sektorin veterinar - të përmirësohet
9. Krijimi i burimit financiar / fondit që do të përdoret për kërkime shkencore
10. Përditësimi i të dhënave, rritja e saktësisë së rezultateve
11. Sigurimi i dhënies së rezultateve laboratorike në kohë reale

4. Objekti (infrastruktura laboratorike)

Përparësitë	Dobësitë
1. Infrastruktura ekzistuese në laboratorë (ujësjellës kanalizime, etj. 2. Qasje e lehtë për pacientin 3. Gjeneratori është i disponueshëm në disa laboratorë 4. Sistemi i ventilimit është i disponueshëm në disa laboratorë mikrobiologjikë dhe AFV 5. Disa laboratorë të mikrobiologjisë dhe AFV kanë sisteme monitorimi në të temperaturës, lagështisë	1. Planifikimi joadekuat i hapësirave laboratorike, duke përfshirë marrjen e mostrave ambulatorë dhe rrjedhën e punës 2. Mungesa e hapësirës për pajisje të reja 3. Dhoma të ftohta dhe frigoriferë të pamjaftueshëm për ruajtjen e mostrave 4. Pamjaftueshmëria e depove për reagjentë, materialit tjetër shpenzues etj. 5. Mirëmbajtja jo adekuate e ndërtesave dhe hapësirave të punës në laboratorë 6. Mirëmbajtja e sistemit të ventilimit dhe ngrohjes/ftohjes nuk ofrohet në të gjithë laboratorët 7. Monitorim i pamjaftueshëm i parametrave mjedisor dhe frigoriferëve/frigoriferëve në disa prej institucioneve 8. Furnizimi me energji elektrike gjatë ndërprerjeve të energjisë nuk është i disponueshëm në të gjithë laboratorët (gjenerator, UPS) 9. Mobiljet e laboratorit në disa nga laboratorët nuk janë adekuate për mjedisin laboratorik
Mundësitë	Kërcënimet
1. Donacione/investime për hapësira laboratorike dhe depo 2. Zhvillimi i nivelit III të biosigurisë me mbështetjen e organizatave ndërkombëtare shëndetësore	1. Ndërprerja e rrymës për laboratorët që nuk kanë gjenerator
Analiza e problemit	

1. Buxheti i pamjaftueshëm
2. Planifikimi dhe prioritizimi joadekuat për objektet laboratorike
3. Përfshirja joadequate e ekspertëve kompetentë laboratorik në planifikimin e objekteve
4. Mungojnë kërkesat ligjore për organizimin minimal të laboratorëve

Zgjidhjet

1. Planifikimi adekuat për shërbimet e reja laboratorike
2. Krijimi i hapësirave të reja laboratorike
3. Ristrukturim/riorganizim i hapësirave ekzistuese laboratorike dhe rrjedhës së punës sipas standardeve ndërkombëtare
4. Kompanitë kontraktuese për depozitimin e mbetjeve, ndarjen e hapësirës për deponim të përkohshëm të mbetjeve deri në depozitimin përfundimtar.
5. Prokurimi i UPS-it të përdoret deri në aktivizimin e gjeneratorit
6. Prokurimi i gjeneratorit ka munguar, ose është i vjetër dhe ka nevojë për riparim
7. Përfshirja e të gjitha laboratorëve të shëndetit publik dhe laboratorëve të ushqimit dhe veterinarëve në listën e institucioneve për furnizim të pandërprerë prioritar me energji elektrike nga Sistemi i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike të Kosovës.

5. Cilësia

Përparësitë	Dobësitë
1. Rrjeti ekzistues i bashkëpunimit ndërkombëtar me laboratorët referencë evropiane/FAO/WHO/WOAH 2. Laboratorët e testimit dhe kalibrimit veterinar në AFV dhe laboratorët e sigurisë ushqimore në IKSHP janë të akredituar sipas ISO 17025. 3. Laboratorët e ISHP dhe AFV marrin pjesë në EQA	1. SMC nuk zbatohet në shumë laboratorë 2. Numri i laboratorëve të akredituar është i ulët 3. Asnjë menaxher i cilësisë në shumicën e laboratorëve 4. Nuk ka përshkrime specifike të punës dhe matricë të autorizimit në laboratorë 5. Vlerësimi i kompetencës nuk kryhet 6. Mungesa e PSV-ve dhe sistemit të menaxhimit të dokumenteve 7. Nuk ka standardizim të protokolleve laboratorike të cilat mund të aplikohen në laboratorë të ndryshëm 8. Përdorimi i pamjaftueshëm i kontrolleve të cilësisë së jashtme dhe të brendshme, duke përfshirë pjesëmarrjen në EQA 9. Mos-konformitetet dhe veprimet korrigjuese nuk regjistrohen 10. Mungojnë planet e emergjencës
Mundësitë	Kërcënimet

1. Ekziston akreditimi sipas standardeve ndërkombëtare 2. Përshtatja e PSV-ve të përbashkëta të OBSH-së 3. Mundësi për trajnime të organizuara nga organizata ndërkombëtare 4. Angazhimi i mentorëve ndërkombëtarë për futjen e LQMS 5. Trajnimi i mentorëve kombëtarë për LQMS nga OBSH 6. Rritja e bashkëpunimit ndërkombëtar me laboratorët referencë 7. Pjesëmarrja në EQA organizuar nga WHO, ECDC, BE 8. Projekte të ndryshme nga organizata të ndryshme (BE, FAO, OBSH, etj.)	1. Shpërthimet (pandemi, epidemi) që rëndojnë sistemin shëndetësor
Analiza e problemit	
1. Mbështetje e pamjaftueshme e cilësisë në kuadrin ligjor (p.sh., licencimi, ligji shëndetësor ose legjislacion tjetër shëndetësor) 2. Asnjë përfitim shtesë për t'u akredituar ose zbatuar SMC 3. Nuk ka programe qeveritare si mbështetje për t'u akredituar apo zbatuar SMC 4. Mungesa e mirëkuptimit dhe përkushtimit në mesin e menaxhmentit më të lartë për rëndësinë e sistemit të menaxhimit të cilësisë 5. Asnjë organ koordinues në nivel vendi për SMC	
Zgjidhjet	

1. Secili laborator të ketë sistemin e menaxhimit të cilësisë
2. Akreditimi i laboratorëve sipas ISO 17025 dhe ISO 15189:2022 (për laboratorët mjekësorë),
3. Intensifikimi i rrjetit të bashkëpunimit me laboratorët referencë ndërkombëtare në aspektin profesional dhe shkencor
4. Emërimi i zyrtarit të cilësisë në secilin laborator
5. Pjesëmarrja në testet e aftësisë
6. Trajnimi i më shumë se një personi për të njëjtin qëllim (backup)
7. Rekrutimi i stafit të ri në bazë të qarkullimit dhe profilit të kërkuar (mungesa e teknikëve të laboratorit në veçanti)
8. Personel i përkushtuar për kalibrimet/mirëmbajtjen vijuese
9. Sigurimi i përdorimit të kontrolleve të brendshme dhe aplikimit
10. Zbatimi i LIMS
11. Zgjerimi i testimit me analiza inovative dhe specifike, si dhe zgjerimi në segmente të tjera të pa studiuar deri më tani.
12. Krijimi i departamenteve të caktuara për shërbime specifike
13. Siguroni menaxhim të vazhdueshëm të pajisjeve
14. Zhvillimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë - SOP

6. Biosiguria, biosigurimi dhe menaxhimi i mbetjeve

Përparësitë	Dobësitë
1. BSC-të e klasës 2 janë të disponueshme në laboratorët e AFV dhe mikrobiologjisë 2. PPE janë të disponueshme në mikrobiologji dhe AFV 3. Trajtime mbi Biosigurinë dhe Biosigurimin e realizuar me stafin e laboratorit për disa laboratorë 4. Mbetjet e laboratorit në laboratorët e mikrobiologjisë sterilizohen në autoklava ose digjen 5. Vlerësimi i bio-riskut i kryer në AFV 6. Disa laboratorë kanë sisteme video-mbikqyrjeje 7. Zhvillimi i ligjit për sëmundjet ngjitëse të Kosovës me komponentët e transportit të mostrave dhe biosigurisë/biosigurimit	1. Mungesa e ndërgjegjësimit të personelit të laboratorit për biosigurinë 2. Mungojnë programet e biosigurisë dhe biosigurimit në laboratorët e çdo niveli, përfshirë vlerësimin e rrezikut 3. Mungesa e zyrtarëve të biosigurisë dhe biosigurimit në laboratorë 4. Mungesa e etiketimit të rrezikut biologjik në shumicën e laboratorëve 5. Certifikimi jo i rregullt i kabineteve të biosigurisë 6. Numri i kufizuar i kompanive/ekspertëve të aftë për të certifikuar BSC 2 7. Mungesa e BSC II në laboratorët biokimikë 8. Mungesa e BSC 3 dhe BSL III 9. Mungesa e masave të sigurisë, si alarmet e zjarrit, zjarrfikësit automatikë dhe dushet emergjente në shumicën e laboratorëve 10. Hapësirë e pamjaftueshme për magazinimin e materialeve konsumuese dhe reagjentëve të rrezikshëm 11. Mostrat nuk janë gjithmonë të paketuara dhe transportohen në mënyrë të sigurt 12. Dezinfektim joadekuat i hapësirave laboratorike 13. Mbetjet infektive nuk menaxhohen siç duhet 14. Biosiguria joadekuate në laboratorë
Mundësitë	Kërcënimet

1. Mbështetja e WHO EURO, Instituti Bernhard Nocht, Instituti Robert Koch në biosigurinë dhe biosigurimi 2. Trajnime ndërkombëtare të stafit të mbështetur nga organizata ndërkombëtare si OBSH 3. Pjesëmarrja në projekte ndërkombëtare për rritjen e kapaciteteve në tema specifike, p.sh. biosiguria dhe biosigurimi 4. Burimet e internetit për trajnime profesionale	1. Shpërthimi i mundshëm/pandemia që prish masat e biosigurisë 2. Fatkeqësi e mundshme natyrore që prish biosigurinë/biosigurimit dhe menaxhimin e mbetjeve
Analiza e problemit	
1. Biosiguria, biosigurimi dhe menaxhimi i mbetjeve nuk trajtohen në mënyrë adekuate nga legjislacioni dhe/ose nuk zbatohen në mënyrë adekuate 2. Mungesa e programeve të biosigurisë dhe biosigurimi 3. Mungesa e ndërgjegjësimit të stafit të laboratorit dhe menaxhmentit të institutit 4. Mungesa e organit koordinues në nivel ministror 5. Mungesa e financimit 6. Planifikimi dhe prokurimi jo i duhur	
Zgjidhjet	

1. Rishikimi i zbatimit të biosigurisë dhe biosigurimit në laboratorët mjekësore dhe veterinare të Kosovës
2. Zhvillimi i PSO për vlerësimin e rrezikut
3. Zhvillimi i legjislacionit të biosigurisë dhe biosigurimit për laboratorët mjekësorë dhe veterinare, përfshirë vlerësimin e rrezikut
4. Emërimi i zyrtarëve të biosigurisë dhe biosigurimit në çdo laborator dhe i trajnuar
5. Të kryhen vlerësimet e rrezikut në secilin laboratorë dhe në bazë të mangësive të identifikuara të hartohet plani i zbutjes së tyre
6. Programet e biosigurisë dhe biosigurimit nuk janë zhvilluar
7. Zhvillimi/Rishikimi i PSO për menaxhimin e mbetjeve nga laboratorët
8. Ndërtimi i laboreve të reja bashkëkohore mjekësore dhe veterinare në Kosovë, përfshirë BSL 3
9. Krijimi i kushteve për ruajtjen e mostrave
10. Hartimi i udhëzimit administrativ për transportin e mostrave në nivel lokal dhe ndërkombëtar

7. Koordinimi dhe bashkëpunimi

Përparësitë	Dobësitë
1. Bashkëpunimi në mes IKShP dhe AFV 2. Bashkëpunimi në mes laboratorëve referentë kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar 3. Bashkëpunimi në mes shoqatave profesionale kombëtare dhe ndërkombëtare 4. Disa laboratorë kanë shkëmbim përvojash mes institucioneve 5. Gatishmëri komunikimi dhe bashkëpunimi në mes profesionistëve 6. Bashkëpunimi në mes laboratorit qendror të mikrobiologjisë dhe laboratorëve rajonal të mikrobiologjisë 7. Rritja e bashkëpunimit dhe raportimit mes departamenteve të mikrobiologjisë dhe epidemiologjisë vitet e fundit 8. Mbështetje nga ISHP qendrore në për qendrat rajonale të shëndetit publik në mikrobiologji me konsulencë, sigurim pajisjesh dhe aktivitete të tjera 9. Qeveria ka më shumë mirëkuptim për nevojat nga laboratorët mikrobiologjik pas pandemisë COVID 19	1. Mungesa e udhëzimeve profesionale për bashkëpunim dhe koordinim mes institucioneve 2. Mungesa e dixhitalizimit 3. Mungesa e koordinimit ndërinstitutional dhe shkëmbimit të përvojës mes laboratorëve biokimikë, hematologjikë dhe mikrobiologjikë për çështje të përbashkëta 4. Bashkëpunim i kufizuar mes laboratorëve klinikë rajonal dhe qendror në lidhje me analizat dhe metodat e reja 5. Mungesa e bashkëpunimit dhe komunikimit mes laboratorëve publik dhe privatë 6. Mungesa e bashkëpunimit mes klinikistëve dhe stafit laboratorik (diagnoza, analiza, hulumtimi, etj.) 7. Disa analiza janë shumë të rralla dhe reagjentët skadojnë pa u përdorur në mënyrë efikase 8. Mungesa e mbikëqyrjes gjenomike
Mundësitë	Kërcënimet
1. Asistencë ndërkombëtare për hartimin e udhëzimeve në lidhje me bashkëpunimin ndërinstitutional 2. Dixhitalizimi i laboratorëve me ndihmën e donatorëve ndërkombëtarë për bashkëpunim më të mirë	1. Paqëndrueshmëria politike
Analiza e problemit	

1. Mungesa e organit koordinues në nivel ministror
2. Mungesa e mekanizmit për bashkëpunim dhe koordinim
3. Mungesa e mirëkuptimit dhe nevoja për bashkëpunim
4. Moskuptimi i rëndësisë së laboratorëve nga ana e mjekëve
5. Testimi për sëmundje të rralla është i disponueshëm në disa laboratorë, por reagjentët skadojnë për shkak të kërkesës së ulët
6. Nuk ka koordinim për zbatimin e mbikqyrjes gjenomike

Zgjidhjet

1. Përmirësimi i koordinimit ndërinstytucional mes laboratorëve biokimik/hematologjik dhe mikrobiologjik
2. Përpilimi i udhëzimeve profesionale për bashkëpunim dhe koordinim mes institucioneve
3. Zbatimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë
4. Funksionalizimi dhe mirëmbajtja e sistemit të informimit shëndetësor - SISh (dixhitalizimi i sistemit laboratorik)
5. Përmirësimi i bashkëpunimit mes laboratorit qendror dhe laboratorëve rajonal (brenda shtetit)
6. Përmirësimi i bashkëpunimit dhe komunikimit mes laboratorëve publik dhe privat
7. Ngritja e nivelit të bashkëpunimit mes klinikistëve dhe ekspertëve të laboratorit
8. Përcaktimi i llojit të analizave laboratorike në cilin nivel të shëndetit publik/ parësor apo dytësor

8. Pajisjet dhe prokurimi

Përparësitë	Dobësitë
1. Monitorimi i kontratës dhe performanca e furnitorëve sipas ligjit 2. Sigurimi i përputhjes së reagjentëve dhe materialeve konsumuese me standardet e cilësisë 3. Analiza e nevojave që përfshin identifikimin e produkteve ose shërbimeve të nevojshme, sasinë dhe cilësinë e kërkuar si dhe kohën dhe vendin e dorëzimit 4. Qeveria ofron mbështetje dhe iniciativa për të promovuar prokurimin efikas të kujdesit shëndetësor si reformat e politikave, ngritja e kapaciteteve dhe zhvillimi i infrastrukturës 5. Disa pajisje në të gjithë laboratorët janë nga prodhues të njohur ndërkombëtarisht	1. Mungesa e sistemit të inventarizimit në disa laborator 2. Mungesa e mirëmbajtjes së pajisjeve laboratorike 3. Pajisjet e amortizuara nuk janë larguar siç duhet 4. Mungesa e personelit të dedikuar për kalibrimin dhe mirëmbajtjen e pajisjeve në disa laboratorë 5. Laboratorët rajonalë të shëndetit publik nuk përdorin rregullisht kalibrimin e pajisjeve të nevojshme 6. Mungesa e pajisjeve të teknologjisë së fundit në disa laborator rajonal
Mundësitë	Kërcënimet
1. Përvoja ndërkombëtare në prokurimin, mirëmbajtjen dhe inventarizimin e pajisjeve 2. Marrëveshje e mundshme për prokurim të përbashkët me vendet fqinje 3. Trajnimi dhe ngritja e kapaciteteve për profesionistët e prokurimit	1. Falimentimi ose ndëshkimet ligjore eventuale të prodhuesit ose furnizuesit 2. Ndërprerja e zinxhirit të furnizimit 3. Paqëndrueshmëria politike 4. Fatkeqësitë natyrore 5. Pandemitë globale 6. Sfidat e transportit që mund të ndikojnë në procesin e dorëzimit në kohë të furnizimeve kritike mjekësore 7. Produkte të falsifikuara 8. Ndryshueshmëria e çmimeve 9. Ndryshimi i shpejtë në zhvillimin e teknologjisë

Analiza e problemit
1. Mungesa e financimit dhe prioritizimi i laboratorëve rajonal 2. Mungesa e LIMS dhe QMS 3. Mungesa e planifikimit 4. Mungon mbështetja në zbatimin e ligjit për prokurimin 5. Mungesa e ndërgjegjësimit për mirëmbajtjen dhe trajnimin e pajisjeve
Zgjidhjet
1. Përshtatja e teknologjisë, platformave dixhitale, sistemeve të prokurimit elektronik dhe analizës së të dhënave mund të rrisë transparencën, efikasitetin dhe vendimmarrjen në proceset e prokurimit të kujdesit shëndetësor 2. Zgjidhjet e prokurimit janë mjete teknologjike (të automatizuara) që ndihmojnë në menaxhimin e procesit të prokurimit për të paguar në mënyrë efektive 3. Nënshkrimi i marrëveshjes për prokurim të përbashkët me vendet e tjera të Ballkanit 4. Menaxhimi i shpenzimeve 5. Sigurimi i cilësisë së të dhënave 6. Menaxhimi i marrëdhënieve me furnitorët 7. Sigurimi i furnizimit të vazhdueshëm me reagjentë në laboratorët në të gjitha nivelet

9. Korniza Ligjore për Laboratorët

Përparësitë	Dobësitë
1. Ligjet që mbulojnë shërbimet laboratorike janë në dispozicion (Ligji për shëndetin, Ligji për shëndetin publik, Ligji për parandalimin dhe luftën kundër sëmundjeve ngjitëse, Ligji për menaxhimin e mbeturinave, Ligji për pajisjet dhe produktet mjekësore, Ligji për aktivitetet shëndetësore private, Ligji për transfuzionin e gjakut, Ligji për kujdesin shëndetësor emergjent, Ligji për inspektoratin shëndetësor sanitar, Ligji për veterinarinë, Ligji për sigurinë dhe shëndetin në punë, Ligji për qendrat e operimit emergjent, Ligji për ruajtjen e të dhënave të pacientëve) 2. Është zbatuar udhëzimi administrativ për licencimin dhe rilicencimin e institucioneve shëndetësore private 3. Transporti i substancave infektive është marrë në konsideratë në ligjin e ri për kontrollin e sëmundjeve infektive	1. Mungesa e zbatimit dhe monitorimit të zbatimit të ligjeve në lidhje me shërbimet laboratorike (rregullat për masat mbrojtëse, rregulloret shëndetësore, infrastrukturën ligjore 2. Mungon legjislacioni specifik i shëndetit në punë për laboratorët 3. Kontrolli i pamjaftueshëm i kushteve dhe punës së institucioneve shëndetësore nga inspektorati shëndetësor 4. Mungesa e sigurimit shëndetësor - nuk ka përgjegjësi për kërkimin e analizave 5. Ligjet që rregullojnë shërbimet laboratorike nuk janë të mjaftueshme, përfshirë sistemin e menaxhimit të cilësisë në laboratorë, biosigurinë dhe biosigurimin në laboratorë
Mundësitë	Kërcënimet
1. Modelet e sigurimeve shëndetësore të vendeve të rajonit dhe vendeve evropiane	1. Ndërrimi i qeverisë
Analiza e problemit	

1. Mospërfshirja e profesionistëve kompetentë të laboratorëve në hartimin e ligjeve për laboratorët
2. Kapacitete të pamjaftueshme të inspektoratit për të monitoruar zbatimin e ligjit

Zgjidhjet

1. Hartimi/Rishikimi i legjislacionit për mbetjet infektive në laboratorët mjekësor
2. Futja e sistemit të sigurimeve shëndetësore
3. Zbatimi i ligjit për asgjësimin e mbetjeve biologjike dhe kimike në institucionet shëndetësore
4. Ndryshime në ligjin e prokurimit për të siguruar vazhdimësinë e punës së laboratorëve
5. Rregulloret për akreditimin e laboratorëve publik qendror
6. Mundësitë e zbatimit të ligjit për partneritet publik-privat
7. Futja e reagjentëve dhe materialeve shpenzuese laboratorike në listën esenciale
8. Përditësimi i Ligjit për prokurim me mundësinë e prokurimit të reagjentëve dhe pajisjeve të cilat janë të regjistruara në disa nga vendet e BE-së

5. Vizioni dhe objektivat e strategjisë

Vizioni i planit strategjik të veprimit të Kosovës për laboratorët është: Deri në vitin 2030, qytetarëve të Kosovës t'u ofrohen shërbime laboratorike të nivelit më të lartë përmes sistemit mirë të financuar, me staf kompetent dhe ambiente bashkëkohore, në përputhje me praktikën më të mira të menaxhimit të cilësisë.

Ky vizion parashikohet të arrihet përmes arritjes së pesë objektivave strategjike:

1. **Krijimi i mekanizmit funksional për koordinimin dhe bashkëpunimin e laboratorëve në Kosovë**
2. **Forcimi i planifikimit financiar për laboratorët në Kosovë**
3. **Sigurimi i personelit laboratorik kompetent dhe të motivuar**
4. **Krijimi i objekteve laboratorike të mjaftueshme, të mirëmbajtura, me sistem funksional të informimit laboratorik dhe me nivel adekuat të biosigurisë dhe biosigurimit**
5. **Zbatimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë në laboratorët e Kosovës.**

Secili objektiv strategjik përmban një sërë objektivash specifike, realizimi i të cilave do të mundësojë zbatimin e planit strategjik.

Strategjia planifikon të ndërtojë një sistem laboratorik të koordinuar mirë me shërbime testimi të harmonizuara në mekanizmat e të gjitha niveleve dhe të sigurojë bashkëpunim në tërë sistemin, duke përfshirë shkëmbimin e njohurive, ekspertizës dhe kapaciteteve mes niveleve të ndryshme të sistemit laboratorik dhe palëve të tjera të interesuara brenda dhe jashtë vendi. Plani i veprimit do të mbështesë forcimin e sistemit të mbikqyrjes së bazuar në laborator për sëmundjet me rëndësi të shëndetit publik dhe punën për zhvillimin e strategjisë gjenomike për patogjenë të rëndësishëm të shëndetit publik. Për më tepër, ai do të rishikojë plotësisht kornizën ligjore që rregullon shërbimet laboratorike që zbatohen dhe monitorohen duke mundësuar punë laboratorike të sigurt, cilësore dhe efikase.

Strategjia synon të rrisë në mënyrë adekuate fondet për shërbimet laboratorike përmes ndarjes së fondeve të mjaftueshme për shërbimet laboratorike bazuar në koordinimin dhe planifikimin e përmirësuar të nevojave laboratorike. Proceset e prokurimit do të rishikohen në detaje për të rritur kapacitetet teknike të menaxhimit të laboratorit për një sistem efikas prokurimi bazuar në planifikimin periodik, për të lejuar blerjen e pajisjeve dhe furnizimeve të nevojshme bazuar në paketën e shërbimeve të përcaktuara për nivelin e laboratorit dhe kërkesën për testim përfshirë edhe emergjencat. Pajisjet laboratorike të kalibruara dhe të mirëmbajtura sipas nevojave laboratorike janë thelbësore. Prandaj, strategjia planifikon të zhvillojë sistem që kalibron pajisjet laboratorike dhe lejon mirëmbajtjen, servisimin, verifikimin, kalibrimin dhe nxjerrjen e rregullt të gjitha pajisjeve në çdo laborator për të siguruar rezultate në kohë dhe të sakta.

Infrastruktura e përshtatshme e TI-së dhe LIMS efikase në të gjithë sektorët laboratorik të integruar me sistemin e informimit shëndetësor (SISh) për të mundësuar shkëmbimin e të

dhënave në kohë reale, vendimmarrje në kohë dhe të bazuar në prova është një nga objektivat e strategjisë laboratorike. Aktivitetet do të zbatohen për të siguruar infrastrukturën e duhur që mundëson sistem adekuat të informimit të TI-së në të gjithë sektorët laboratorikë, përfshirë ruajtjen dhe deponimin e të dhënave. LIMS do të zbatohet në gjithë laboratorët nëpër sektorë për të garantuar menaxhim efikas të dhënave, vendimmarrje dhe siguri të dhënave dhe do të integrohet me sistemin e informacionit shëndetësor për të siguruar ndarjen në kohë të dhënave brenda sistemit shëndetësor.

Hapësirat laboratorike të mjaftueshme, të planifikuara mirë dhe të organizuara janë një nga rezultatet e strategjisë. Duhet të ketë hapësirë adekuate laboratorike në dispozicion bazuar në praktikën më të mira të vendit dhe ndërkombëtare, udhëzimet për projektimin, ndërtimin dhe funksionimin e laboratorit për të siguruar rrjedhën e duhur të punës, mjedis të sigurt pune dhe testime laboratorike cilësore. Ambientet laboratorike të mirëmbajtura dhe funksionale do të mundësojnë shërbime laboratorike të sigurta dhe të vazhdueshme.

Siguria e stafit të laboratorit, komunitetit dhe mjedisit dhe siguria e ambienteve të laboratorit për të shmangur keqpërdorimin e materialit biologjik dhe të dhënave është e një rëndësie të madhe. Prandaj, përmes strategjisë do të bëhen përpjekje që të gjithë laboratorët t'i përmbahen ligjeve për sigurinë, sigurinë biologjike dhe të zbatojnë masat zbutëse bazuar në vlerësimin e rrezikut.

Do të planifikohet numër i mjaftueshëm i stafit të kualifikuar laboratorik që do të punojë në mjedis të motivuar. Duhet të ketë numër adekuat të personelit të kualifikuar sipas nevojave të laboratorit për të siguruar shërbime laboratorike me cilësi të lartë. Strategjia do të bëjë përpjekje për të rishikuar sistemin e stimulimeve financiare dhe jofinanciare për stafin laboratorik, për të siguruar motivimin dhe mbajtjen e stafit në laboratorët e Kosovës të cilët janë të trajnuar mirë dhe kompetent me një gamë të gjerë ekspertize. Për të pasur staf me kompetencë të lartë është paraparë që të bëhet rishikimi i rregullt i kurrikulave laboratorike për të siguruar arsimim të nivelit të lartë dhe modern të stafit laboratorik, përfshirë njohuritë teorike dhe aftësitë praktike. Gjithashtu, është planifikuar të zbatohet edukimi i vazhdueshëm për gjithë stafin laboratorik nëpër sektorët laboratorikë për të siguruar përmirësim të vazhdueshëm të njohurive dhe praktikës.

Së fundi, sistemi i menaxhimit të cilësisë së laboratorit do të vendoset në të gjithë laboratorët. Laboratorët në esencë do të inkurajohen për të marrë akreditim, për të siguruar shërbime laboratorike cilësore.

1. Krijimi i mekanizmit funksional për koordinimin dhe bashkëpunimin e laboratorëve në Kosovë

- 1.1. Forcimi i strukturës së rrjeteve të laboratorëve në Kosovë
- 1.2. Forcimi i kapaciteteve të laboratorëve për sëmundjet prioritare që janë pjesë e sistemit të mbikqyrjes së sëmundjeve infektive
- 1.3. Krijimi i mbikqyrjes genomike për patogjenë prioritar të shëndetit publik në Kosovë

2. Forcimi i planifikimit financiar për laboratorët në Kosovë

- 2.1. Identifikimi i nevojave për financim të laboratorëve dhe mekanizmat e tyre financiar për të mbuluar kostot
- 2.2. Sigurimi i furnizimit të vazhdueshëm me reagjensë dhe pajisje laboratorike
- 2.3. Rritja e ndërgjegjësimit dhe avokimi te ligjvënësit, autoritetet qeveritare për rolin e laboratorëve në parandalimin, diagnostikimin dhe monitorimin e gjendjeve dhe sëmundjeve shëndetësore;

3. Sigurimi i personelit laboratorik kompetent dhe të motivuar

- 3.1. Sigurimi i numrit adekuat të personelit të kualifikuar në çdo nivel laborator sipas raportit të nevojave laboratorike/ngarkesës së stafit
- 3.2. Hartimi i programit të shëndetit në punë për personelin e laboratorit
- 3.3. Rishikimi i profesioneve të laboratorit dhe kurrikulat e tyre për të siguruar njohuri të përditësuara teorike dhe aftësi praktike për ekspertizë të niveleve të larta
- 3.4. Sigurimi i planifikimit dhe zbatimit adekuat të programeve të edukimit të vazhdueshëm, përfshirë njohuritë teorike dhe aftësitë praktike për stafin e laboratorëve në të gjithë sektorët
- 3.5. Krijimi i programeve rritëse për të maksimalizuar performancën e ekipit, për të mbështetur, mbajtur stafin ekzistues të laboratorit dhe për të ndërtuar fuqi punëtore më të larmishme dhe gjithpërfshirëse.

4. Krijimi i objekteve laboratorike të mjaftueshme dhe të mirëmbajtura, me sistem funksional të informacionit laboratorik dhe me nivel të përshtatshëm biosigurie dhe biosigurimi

- 4.1. Krijimi i hapësirës së mjaftueshme laboratorike në rrjetet laboratorike
- 4.2. Sigurimi i mirëmbajtjes së vazhdueshme të objekteve laboratorike
- 4.3. Sigurimi i disponueshmërisë së SIL në të gjithë laboratorët për menaxhim efikas të dhënave
- 4.4. Sigurimi i disponueshmërisë së infrastrukturës, përfshirë ruajtjen e të dhënave dhe objektet rezervë në gjithë sektorët laboratorik për të mbështetur SIL dhe menaxhimin e të dhënave

4.5. Krijimi i programeve të biosigurisë dhe biosigurimit në çdo laborator sipas ligjeve dhe rregulloreve.

5. Zbatimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë në laboratorët e Kosovës

5.1. Krijimi i mekanizmit koordinues për zbatimin dhe monitorimin e SMC

5.2. Sigurimi i zbatimit të sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjithë laboratorët

5.3. Krijimi i paketës nxitëse për laboratorët që punojnë drejt akreditimit apo që janë akredituar;

6. Marrëveshjet e zbatimit, monitorimit dhe raportimit

Ministria e Shëndetësisë do të kryejë monitorim të vazhdueshëm të treguesve të pranishëm në planin strategjik kombëtar për laboratorët, në vijim të planit të veprimit. Bazuar në gjetjet, do të përgatitet raporti periodik me rekomandime. Në bazë të treguesve kyç të përcaktuar në planin strategjik të veprimit, Ministria do të monitorojë në vazhdimësi arritjen e rezultateve dhe aktiviteteve që lidhen me objektivat strategjike dhe specifike.

Monitorimi do të bëhet në dy nivele:

- Monitorimi i aktiviteteve, i cili përcakton nëse aktivitetet kryhen në kohën e duhur dhe në cilësinë e duhur. Mjeti kryesor për monitorimin e aktiviteteve është plani i veprimit, i cili përcakton kalendarin e zbatimit për çdo aktivitet. Saherë që aktivitetet e ndryshme devijojnë nga plani i tyre, duhet parë nëse ka pasoja për aktivitete dhe burime të tjera. Arsyet e devijimeve të tilla duhet të analizohen, ndërsa plani i zbatimit duhet të korrigjohet në aspektin kohor. Nëse vonesa e aktiviteteve ndikon në orarin e zbatimit të aktiviteteve të tjera, atëherë Ministria duhet të reagojë duke përshtatur planet dhe duke rishpërndarë burimet ekzistuese.
- Monitorimi i objektivave bazohet në treguesit e tyre. Treguesit kanë vlerën bazë, qëllimin e ndërmjetëm dhe objektivin e vitit të kaluar në përputhje me periudhën e dokumentit strategjik. Që monitorimi të jetë efektiv, duhet të vendosen synime të ndërmjetme në baza vjetore, duke u bërë pjesë e planit vjetor të punës. Pastaj, konkluzioni nxirret duke krahasuar vlerën aktuale me objektivin e përcaktuar.

Për vlerësimin e rezultateve të arritura, sfidat eventuale në zbatimin dhe miratimin me procesin e planifikimit buxhetor do të bëhen përmes përditësimit vjetor të planit të veprimit dhe raportimit të rregullt lidhur me ecurinë e zbatimit.

Raporti gjashtëmujor do të përgatitet në fund të muajit pas periudhës raportuese. Raporti i parë gjashtëmujor do të mbulojë 6 muajt e parë të vitit, ndërsa raporti i dytë gjashtëmujor mbulon periudhën 12 mujore. Raporti duhet të fokusohet në përfundimin e veprimeve të parashikuara në planin e veprimit, arsyet e vonesave, rreziqet që lidhen me zbatimin e veprimeve dhe hapat e ardhshëm.

Formati model i raportit gjashtëmujor do të jetë si më poshtë:

- Plan i punës për periudhën raportuese
- Përshkrimi narrativ i punës së kryer aktualisht
- Përshkrimi i problemeve të hasura dhe shpjegimet e devijimeve të mëdha nga plani i punës
- Përmbledhja e shpenzimeve të planifikuara për gjashtë muajt e shoqëruar me komente apo shpjegime
- Rekomandim për përmirësimin e planit të zbatimit, ndryshimin e masave, buxhetit etj.

- Plani i punës për gjashtëmuorin e ardhshëm.

Raporti vjetor përgatitet në fund të tremujorit të parë të vitit pasues. Fokusi i raportit vjetor do të jetë:

- Arritja e objektivave krahasuar me treguesin e objektivave
- Përfundimi në kohë i veprimeve të ndërmarra
- Përdorimi i burimeve financiare
- Pengesat kryesore në zbatim
- Ndërmarrja e masave korrigjuese.

7. Buxheti i planit strategjik të veprimit 2024 -2026

Ministria e Shëndetësisë (MSh) në bashkëpunim me Ministrinë e Financave, Punës dhe Transfereve, kanë përgatitur vlerësimin e ndikimit buxhetor për planin strategjik të veprimit të Kosovës për laboratorët 2024-2030 dhe për planin e veprimit të detajuar 2024-2026.

Vlerësohet se kostoja për zbatimin e tij vlen 9,130,896.00 € për vitet 2024-2026. Plani strategjik kombëtar për laboratore i Kosovës 2024 - 2030 për vitet 2025-2026 krijon kosto shtesë buxhetore në shumë prej 1,696,000 euro, kjo kosto ka të bëjë me shtimin e numrit të të punësuarëve, me rritjen e numrit të të punësuarëve rritet kategoria e mallrave dhe shërbimeve për shpenzime operative. Gjithashtu janë të kostuara edhe aktivitetet të cilat janë aktuale si numri i punëtorëve aktual në laboratore në sektorin e shëndetësisë, të cilat aktivitete janë të planifikuara me Ligjin Nr.08/L-260 mbi ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2024 si dhe projeksioneve 2025/2026.

Buxheti i Planit Strategjik për Laboratorët e Kosovës 2024 - 2026					
1	Krijimi i mekanizmit funksional për koordinimin dhe bashkëpunimin e laboratorëve në Kosovë	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Gjithsej
1.1	Forcimi i strukturës së rrjeteve laboratorike në Kosovë	29,000.00	116,000.00	116,000.00	261,000.00
1.2	Forcimi i kapaciteteve laboratorike për sëmundjet prioritare si pjesë e sistemit të mbikëqyrjes së sëmundjeve ngjitëse	30000.00	166000.00	211000.00	407000.00
1.3	Vendosja e mbikëqyrjes gjenomike për patogjenë prioritar të shëndetit publik në Kosovë	241000.00	150000.00	12000.00	403000.00
Totali për objektivin strategjik		300,000.00	432,000.00	339,000.00	1,071,000.00

2	Forcimi i planifikimit financiar për laboratorët në Kosovë	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Gjithsej
2.1	Përcaktimi i nevojave për financim të laboratorëve dhe mekanizmave financiar për të mbuluar kostot	25,000.00	45,000.00	45,000.00	115,000.00
2.2	Sigurimi i furnizimit të vazhdueshëm me reagjentë dhe pajisje laboratorike	35000.00	300000.00	340000.00	675000.00
2.3	Rritja e ndërgjegjësimit dhe avokimi i ligjvënësit dhe autoritetet qeveritare për rolin e laboratorëve në parandalimin, diagnostikimin dhe monitorimin e gjendjeve dhe sëmundjeve shëndetësore	30000.00	70000.00	70000.00	170000.00
Totali për objektivin strategjik		90,000.00	415,000.00	455,000.00	960,000.00

3	Sigurimi i personelit laboratorik kompetent dhe të motivuar	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Gjithsej
3.1	Sigurimi i numrit adekuat të personelit të kualifikuar në çdo nivel laborator sipas raportit të nevojave laboratorike / ngarkesës së stafit	20,000.00	171,376.00	771,520.00	962,896.00
3.2	Hartimi i programit të shëndetit në punë për personelin e laboratorit	10,000.00	25,000.00	20,000.00	55,000.00
3.3	Rishikimi i profesioneve laboratorike dhe kurrikulat e tyre për të siguruar njohuri të përditësuara teorike dhe aftësi praktike për ekspertizë të niveleve të larta	55,000.00	10,0000.00	55,000.00	21,0000.00
3.4	Sigurimi i planifikimit dhe zbatimit adekuat të programeve të edukimit të vazhdueshëm, duke përfshirë njohuritë teorike dhe aftësitë praktike për stafin e laboratorëve në të gjithë sektorët	104,000.00	142,500.00	151,500.00	398,000.00

3.5	Hartimi i programeve nxitëse për të maksimizuar performancën e ekipit, për të mbështetur dhe mbajtur stafin ekzistues të laboratorit dhe për të ndërtuar fuqi punëtore më të larmishme dhe gjithëpërfshirëse	60,000.00	120,000.00	130,000.00	310,000.00
Totali për objektivin strategjik		249,000.00	558,876.00	1,128,020.00	1,935,896.00

4	Krijimi i ambienteve të mjaftueshme dhe të mirëmbajtura laboratorike, me sistem funksional të informacionit laboratorik dhe me nivel adekuat të biosigurisë dhe biosigurisë	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Gjithsej
4.1	Krijimi i hapësirës së mjaftueshme laboratorike në rrjetet laboratorike	20,000.00	1,145,000.00	1,125,000.00	2,290,000.00
4.2	Sigurimi i mirëmbajtjes së vazhdueshme të objekteve laboratorike;	66,000.00	416,000.00	416,000.00	898,000.00
4.3	Sigurimi i disponueshmërisë së SIL në të gjithë laboratorët për menaxhim efikas të të dhënave. Sigurimi i disponueshmërisë së infrastrukturës duke përfshirë ruajtjen e të dhënave dhe objektet rezervë në të gjithë sektorët laboratorikë për të mbështetur SIL dhe menaxhimin e të dhënave	10,000.00	550,000.00	475,000.00	1,035,000.00
4.4	Krijimi i programeve të biosigurisë dhe biosigurisë në çdo laborator sipas ligjeve dhe rregulloreve;	119,000.00	187,000.00	159,000.00	465,000.00
Totali për objektivin strategjik		215,000.00	2,298,000.00	2,175,000.00	4,688,000.00

5	Zbatimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë në laboratorët e Kosovës	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Gjithsej
5.1	Krijimi i mekanizmit koordinues për zbatimin dhe monitorimin e SMC	22000.00	42000.00	17000.00	81000.00
5.2	Sigurimi i zbatimit të sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjithë laboratorët	32000.00	90000.00	90000.00	212000.00
5.3	Krijimi i paketës nxitëse për laboratorët që punojnë drejt akreditimit apo që janë akredituar	21000.00	86000.00	76000.00	183000.00
Totali për objektivin strategjik		75,000.00	218,000.00	183,000.00	476,000.00
TOTALI I PËRGJITHSHËM €		929,000.00	3,921,876.00	4,280,020.00	9,130,896.00

8. Plani i Veprimit për zbatimin e dokumentit strategjik

Plani i detajuar i veprimit për zbatimin e strategjisë së Laboratoreve në Kosovë 2024-2030 është zhvilluar për tre vitet fillestare 2024-2026, me tetëdhjetë e nëntë aktivitete të planifikuara për t'u zbatuar si pjesë e tetëmbëdhjetë objektivave specifike brenda pesë objektivave strategjike të strategjisë. Poashtu, janë përcaktuar treguesit e objektivave strategjikë dhe specifikë, përveç buxhetit të vlerësuar të nevojshëm (bazuar në vitet e zbatimit), organizatës drejtuese dhe organizatës mbështetëse përgjegjëse për zbatimin e aktivitetit dhe rezultateve të planifikuara të secilit aktivitet.

Pas vlerësimit të objektivave strategjike laboratorike të planifikuara dhe atyre të arritura deri në fund të planit të veprimit trevjeçar 2024-2026, pritet që pas tri viteve të zhvillohet një plan pasues i veprimit i strategjisë së laboratorit të Kosovës.

Plani i veprimt strategjik i laboratorit të Kosovës 2024 -2026									
Objektivi strategjik 1		Treguesi		Base		Synimi 2024		Synimi 2026	
Krijimi i mekanizmit funksional për koordinimin dhe bashkëpunimin e laboratorëve në Kosovë		% të laboratorëve që janë pjesë e mekanizmave të koordinimit dhe bashkëpunimit		10%		20%		60%	
Objektivi specifik 1.1.		Treguesi		Baza		Synimi 2024		Synimi 2026	
1.1. Forcimi i strukturës së rrjeteve laboratorike në Kosovë		Numri i rrjeteve laboratorike të krijuara		1		1		3	
		Numri i laboratorëve që janë pjesë e rrjeteve laboratorike		7		10		60	
		Komiteti laboratorik ndërmënor i themeluar		0		1		1	
		Numri i laboratorëve me kapacitete dhe aftësi laboratorike të vlerësuara në sektorët e shëndetësisë, veterinerëve dhe mjedisit		0		6		30	
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
1.1.1.	Krijimi i komitetit laboratorik në nivel të ministrisë me terma të referencës dhe përbërje të specifikuar	1,000.00	5,000.00	5,000.00	11,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, IKSHPK, AUV, SHSKUK,	Termet e references të nënshkruara dhe miratuara
1.1.2.	Hartimi i memorandumit të mirëkuptimit për bashkëpunim dhe koordinim të	1,000.00	1,000.00	1,000.00	3000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e	Janë krijuar memoranda m mirëkuptimi dhe

	aktiviteteve laboratorike në mes ministrive							Arsimit dhe Shkencës, IKSHPK, AUV, SHSKUK,	bashkëpunimi për aktiviteteve laboratorike ndërmjet institucioneve të ndryshme dhe monitorohet zbatimi i tij;
1.1.3.	Mbajtja e punëtorive të koordinimit dhe bashkëpunimit për laboratorët	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, IKSHPK, AUV, SHSKUK,	Të paktën dy punëtorë të organizuara në vit për bashkëpunimin ndërmjet laboratorëve
1.1.4.	Vlerësimi i kapaciteteve dhe aftësitë laboratorike në krahasim me nevojat në sektorët e shëndetësisë, veterinerëve dhe mjedisit	2,000.00	50,000.00	50,000.00	102000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, IKSHPK, AUV, SHSKUK,	Është kryer studimi për vlerësimin e kapaciteteve dhe mundësive laboratorike në të gjitha nivelet në krahasim me nevojat dhe është publikuar raporti

1.1.5.	Krijimi i rrjeteve laboratorike shëndetësore dhe veterinarë në Kosovë me role dhe përgjegjësi të caktuara	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, IKSHPK, AUV, SHSKUK,	Krijohen rrjete laboratorësh klinikë (biokimi), patologji, mikrobiologji, veterinarë, mjedisorë
1.1.6.	Ngritja e marrëdhënieve në mes shoqatave të ndryshme profesionale	5,000.00	5,000.00	5,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV, Ministrinë, partnerët vendorë dhe ndërkombëtarë	Janë krijuar marrëdhënie profesionale ndërmjet shoqatave të ndryshme - Memorandu mit të Mirëkuptimit i nënshkruar - Marrëveshjet e vendosura - Procesverbalet e takimeve
1.1.7	Rishikimi i kuadrit ligjor që rregullon aktivitetet laboratorike për sektorët e shëndetësisë dhe veterinarisë	0.00	35,000.00	35,000.00	70,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, M. e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës,	Është publikuar raporti i rishikimit me rekomandime për rishikim dhe zhvillim të

									IKSHPK, AUV, SHSKUK,	kornizës ligjore
		29,000.00	116,000.00	116,000.00	261,000.00					
Objektivi specifik 1.2.		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026	
1.2. Forcimi i kapaciteteve laboratorike për sëmundjet prioritare si pjesë e sistemit të mbikëqyrjes së sëmundjeve ngjitëse		Përqindja e laboratorëve të mikrobiologjisë me kapacitete të përmirësuara për sëmundjet ngjitëse prioritare			N/A		50%		85%	
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës		Rezultati
		2024	2025	2026						
1.2.1	Identifikimi i patogjenëve prioritare për mbikëqyrje në vend	10,000.00	1,000.00	1,000.00	12,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë		Identifikuar patogjenët prioritare të sëmundjeve ngjitëse
1.2.2	Vlerësimi i kapaciteteve laboratorike për të zbuluar patogjenët me prioritet	20,000.00	5,000.00	5,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë		Raportet e vlerësimeve të kapaciteteve laboratorike për zbulimin e patogjenëve prioritare
1.2.3	Përgatitja e një plani veprimi për forcimin e kapaciteteve dhe aftësive laboratorike	0.00	10,000.00	5,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë,		Është përgatitur plani i veprimit për

	për patogjenët me prioritet							partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	forcimin e kapaciteteve laboratorike për patogjenët me prioritet
1.2.4	Prokurimi i pajisjeve laboratorike bazuar në vlerësimin e kapaciteteve laboratorike	0.00	150,000.00	200,000.00	350,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	Pajisjet e blera, të instaluar në laboratorë, trajnimet për përdorimin e pajisjeve të kryera, kontratat e mirëmbajtjes të vendosura
		30,000.00	166,000.00	211,000.00	407,000.00				
Objektivi specifik 1.3		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
1.3. Vendosja e mbikëqyrjes gjenomike për patogjenët prioritar të shëndetit publik në Kosovë		Numri i patogjenëve me prioritet të shëndetit publik që sekuecohen dhe analizohen			1		3		7
		Strategjia e mbikëqyrjes gjenomike e zhvilluar			0		1		1
		Numri i stafit të trajnuar në sekuecionim dhe bioinformatikë			2		5		10
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
1.3.1.	Zhvillimi i strategjisë së	10,000.00	30,000.00	2,000.00	42,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e	Është zhvilluar strategjia e

	mbikëqyrjes gjenomike							Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	mbikëqyrjes gjenomike të Kosovës
1.3.2.	Emërimi i laboratorit (-eve) përgjegjës për mbikëqyrjen gjenomike në vend	1,000.00	0.00	0.00	1,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	Laboratori për mbikëqyrje gjenomike i caktuar nga Ministria e Shëndetësisë
1.3.3.	Kryerja e trajnimeve për sekuençën gjenomike dhe bioinformatikë	30,000.00	20,000.00	10,000.00	60,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	Të paktën 10 nga stafi i laboratorit të trajnuar për sekuençën dhe bioinformati kën
1.3.4.	Sekuencionimi i patogjenëve prioritar të shëndetit publik	200,000.0 0	100,000.00	100,000.00	300,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, partnerë vendas dhe ndërkombëtarë	Të paktën 2- 3 patogjenë të sekuencionu aa në vit dhe raporti publikohet
		241,000.0 0	150,000.00	12,000.00	403,000.00				
Objektivi strategjik 2		Treguesi		Baza		Synimi 2024		Synimi 2026	
2. Forcimi i planifikimit financiar për laboratorët		% e laboratorëve me plan financiar gjithëpërfshirës		N/A		10%		70%	
Objektivi specifik 2.1.		Treguesi		Baza		Synimi 2024		Synimi 2026	
2.1. Përcaktimi i nevojave për financim të laboratorëve dhe		Numri i laboratorëve me nevoja financiare të vlerësuara		N/A		20%		70%	

mekanizmat financiare për të mbuluar kostot									
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
2.1.1.	Rishikimi i nevojave financiare gjithëpërfshirëse për funksionimin e laboratorit për çdo sektor dhe mekanizmat për mbulimin e kostove laboratorike	15,000.00	30,000.00	30,000.00	75,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizimi profesional i laboratorit	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; IKSHPK; SHSKUK, AUV, Donatorë	Nevoja gjithëpërfshirëse buxhetore të vlerësuara për laboratorët klinik biokimikë, patologjinë, mikrobiologjinë, mjedisin dhe laboratorët veterinarë
2.1.2.	Analizimi i mundësive për mbledhjen e fondeve	5,000.00	5,000.00	5,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizimi profesional i laboratorit	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; IKSHPK; SHSKUK, AUV Donatorë	Raport mbi mundësitë e ngritjes së fondeve për sektorë të ndryshëm
2.1.3.	Mbështetja për një financim gjithëpërfshirës të laboratorit					Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK, AUV	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Janë mbajtur të paktën 10 aktivitete avokuese për financimin e laboratorëve
		5,000.00	10,000.00	10,000.00	25,000.00				
		25,000.00	45,000.00	45,000.00	115,000.00				
Objektivi specifik 2.2.		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026

2.2. Sigurimi i furnizimit të vazhdueshëm të reagentëve dhe pajisjeve laboratorike		Numri i stafit të laboratorit të trajnuar për prokurimet me specifika laboratorike			N/A		50		200
		Numri i laboratorëve që përdorin softuer për inventarin e furnizimeve dhe pajisjeve			N/A		5		50
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
2.2.1.	Trajnimi i personelit laboratorik dhe personelit financiar përgjegjës për prokurimin mbi specifikat e laboratorëve	5,000.00	10,000.00	10,000.00	25000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizimi profesional i laboratorit	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; IKSHPK; SHSKUK; AUV; Donatorë	Dyqind staf laboratorik dhe financiar të trajnuar për prokurimin e laboratorëve
2.2.2.	Vlerësimi i nevojave të laboratorëve për të zhvilluar sistemin e inventarit dhe porositjes për reagentët, materialet harxhuese dhe pajisjet laboratorike	5,000.00	5,000.00	5,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizimi profesional i laboratorit	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; IKSHPK; SHSKUK; AUV; Donatorë	Specifikimet teknike të zhvilluara për sistemin e inventarit dhe porositjes së reagentëve, materialeve harxhuese dhe pajisjeve
2.2.3.	Zhvillimi dhe instalimi i një softueri universal për inventarin e furnizimeve dhe pajisjeve (përfshirë	0	50,000.00	0	50000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizimi profesional i laboratorit	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; IKSHPK; SHSKUK; AUV; Donatorë	Është zhvilluar softueri për monitorimin e furnizimit dhe pajisjeve; Të

									kompetencës pas trajnimit
2.2.7.	Mbështetja direkte buxhetore për kontratat e servisimit të pajisjeve laboratorike	0.00	200,000.00	300,000.00	500,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	Është nënshkruar kontrata për mirëmbajtjen dhe servisimin e pajisjeve
2.2.8.	Eksplorimi i prokurimeve të përbashkëta ndërmjet laboratorëve në vend dhe me vendet fqinje	0.00	10,000.00	0.00	10,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Përpilohet dhe publikohet raporti për prokurimin e përbashkët
		35,000.00	300,000.00	340,000.00	675,000.00				
Objektivi specifik 2.3.		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
2.3. Rritja e ndërgjegjësimit dhe avokimit mes ligjvënësve dhe autoriteteve qeveritare për rolin e laboratorëve në parandalimin, diagnostikimin dhe monitorimin e gjendjeve dhe sëmundjeve shëndetësore		Numri i ligjvënësve dhe përfaqësuesve qeveritarë që marrin pjesë në aktivitetet ndërgjegjësuese			N/A		50%		95%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
2.3.1.	Zhvillimi i një paketë materiale (broshura, postera, video) që mbrojnë rolin e laboratorëve në shpërthime,	10,000.00	50,000.00	50,000.00	110,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV, Ministrinë, partnerët vendorë dhe ndërkombëtarë	Është zhvilluar një paketë materiale IEC për rolin

	qëllimet klinike dhe parandalimin, duke theksuar rolet kryesore të laboratorëve (cilësia, biosiguria, nevojat për financim, bashkëpunimi, cilësia dhe lehtësia e prokurimit, implikimi në kornizën ligjore)								e laboratorëve
2.3.2.	Organizimi i seminareve dhe takimeve me vendimmarrësit dhe ligjvënësit për të paraqitur politikat laboratorike dhe planin strategjik, duke theksuar rëndësinë e laboratorëve (cilësia, biosiguria, nevojat për financim, bashkëpunimi, cilësia dhe lehtësia e prokurimit, implikimi në kuadrin rregullator)	15,000.00	15,000.00	15,000.00	45,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	IKSHPK; SHSKUK; AUV; Ministritë, partnerët vendorë dhe ndërkombëtarë	Të paktën dy seminare të organizuara në vit për rëndësinë e laboratorëve

2.3.3.	Organizimi i vizitave zyrtare në laboratorë për vendimmarrësit dhe ligjvënësit	5,000.00	5,000.00	5,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Shoqatat profesionale	IKSHPK; SHSKUK; AUV; Ministrinë, partnerët vendorë dhe ndërkombëtarë	Së paku 100 zyrtarë të lartë të Kosovës kanë vizituar laboratorët në Kosovë
		30,000.00	70,000.00	70,000.00	170,000.00				
Objektivi strategjik 3		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Sigurimi i personelit laboratorik kompetent dhe të motivuar		Përqindja e personelit të motivuar laboratorik që punon në laboratorët e Kosovës			N/A		60%		80%
Objektivi specifik 3.1.		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Sigurimi i numrit adekuat të personelit të kualifikuar në çdo nivel laboratorik sipas raportit të nevojave laboratorike/ngarkesës së stafit;		Numri i stafit të sapopunësuar në laboratorë			0		20		50
		Numri i laboratorëve me raport të përcaktuar ndërmjet stafit laboratorik dhe nevojave për shërbime laboratorike në Kosovë			0		1		10
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
3.1.1.	Kryerja e një rishikimi sistematik të nevojave për burime njerëzore në laboratorë (për forcimin e shërbimeve aktuale, ngritjen e të reja dhe zëvendësimin e personelit në pension) - raporti i	10,000.00	20,000.00	20,000.00	50,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Raport mbi rishikimin sistematik të nevojave për burime njerëzore në 50 laboratorë të Kosovës

	ngarkesës së stafit duke marrë parasysh paketën e shërbimeve (ngarkesën dhe detyrat)								
3.1.2.	Rishikimi i detajuar i përshkrimeve të punës për çdo pozicion (duke përfshirë kualifikimet e kërkuara)	5,000.00	10,000.00	10,000.00	25,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Tetëdhjetë përqind e laboratorëve kanë rishikuar përshkrimet e punës
3.1.3	Riorganizimi i laboratorëve sipas gjetjeve nga rishikimi sistematik	5,000.00	10,000.00	10,000.00	25,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Të paktën njëzet laboratorë kanë riorganizuar performancën bazuar në rezultatet e studimit
3.1.4	Rekrutimi i stafit të ri laboratorik bazuar në rishikimin sistematik	0	131,376.00	403,200.00	534,576.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Tridhjetë e pesë laborant të rinjë të punësuar në IKSHPK/QR SHP; 10 laborant në SHSKUK, pesë në AUV;
3.1.5	Rekrutimi i specialistëve të mikrobiologjisë	0	0	328,320.00	328,320.00	Buxheti i Kosovës;	IKSHPK; SHSKUK;	Ministria e Shëndetësisë,	Trembëdhjetë specialist të rinjë të Mikrobiologjisë të

									punësuar/a në IKSHPK/QR SHP; gjashtë Specialist të Mikrobiologjisë të punësuar në SHSKUK/Q KUK;
		20,000.00	171,376.00	771,520.00	962,896.00				
Objektivi specifik 3.2		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Hartimi i programit të shëndetit në punë për personelin e laboratorit		% e laboratorëve me program shëndetësor në punë			N/A		10%		60%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
3.2.1.	Rishikimi i legjislationit ekzistues në lidhje me shëndetin në punë	5,000.00	5,000.00		10,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Raport me rishikimin e legjislationit për shëndetin në punë
3.2.2.	Trajnimi i stafit për nevojat e shëndetit në punë	5,000.00	10,000.00	10,000.00	25,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Pesëdhjetë personel laboratorik të trajnuar për shëndetin në punë
3.2.3.	Zhvillimi i një programi specifik laboratorik të shëndetit në punë		10,000.00	10,000.00	15,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë; Donatorët	Programi i shëndetit në punë i zhvilluar për pesë laboratorë

		10,000.00	25,000.00	20,000.00	50,000.00				
Objekti i specifik 3.3		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
3.3. Rishikimi i profesioneve laboratorike dhe kurrikulat e tyre për të siguruar njohuri të përditësuara teorike dhe aftësi praktike për ekspertizë të niveleve të larta		% e kurrikulave laboratorike që janë rishikuar					0%		30%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
3.3.1.	Caktimi i grupeve të punës për rishikimin e kurrikulave laboratorike (universitete, kolegje, shkolla mjekësore, etj.)	5,000.00	0	0	5,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Një nga institucionet akademike	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit, Ministria e Bujqësisë; Universitetet; Kolegjet, shkollat e mesme; IKSHPK, QKUK, Donatorë	Krijimi i grupit të punës dhe procesverbal i i takimit
3.3.2.	Rishikimi i programeve ekzistuese laboratorike dhe kurrikulave të tyre dhe analizimi i nevojës për rishikim/përditësim të materialeve	50,000.00	50,000.00		100,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Një nga institucionet akademike	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit, Ministria e Bujqësisë; Universitetet; Kolegjet, shkollat e mesme; IKSHPK, QKUK, Donatorë	Raport mbi programet ekzistuese laboratorike dhe rishikimin e kurrikulave për të paktën 10 programe

3.3.3.	Rishikimi i përmbajtjes së programeve laboratorike dhe kurrikulave të tyre	0	50,000.00	50,000.00	100,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Një nga institucionet akademike	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit, Ministria e Bujqësisë; Universitetet; Kolegjet, shkollat e mesme; IKSHPK, QKUK, Donatorë	Përmbajtja e kurrikulës laboratorike të rishikuar për të paktën 3 programe të lidhura me laboratorin
3.3.4.	Miratimi i programeve laboratorike të rishikuara dhe kurrikulat e tyre	0		5,000.00	5000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Një nga institucionet akademike	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit, Ministria e Bujqësisë; Universitetet; Kolegjet, shkollat e mesme; IKSHPK, QKUK, Donatorë	Kurrikula laboratorike të rishikuar e miratuar për të paktën dy programe laboratorike
		55,000.00	100000	55,000.00	210,000.00				
Objektivi specifik 3.4		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Sigurimi i planifikimit dhe zbatimit adekuat të programeve të edukimit të vazhdueshëm, duke përfshirë njohuritë teorike dhe aftësitë praktike për stafin e laboratorëve në të gjithë sektorët;	Përqindja e stafit të laboratorit i është nënshtruar aktiviteteve të CME				N/A		20%		95%
	Përqindja e laboratorëve me plan trajnimi të përcaktuar për të gjithë stafin				0		50%		90%
	Përqindja e laboratorëve me trajnimin e themeluar për fillestar				0		20%		85%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					

3.4.1.	Vlerësimi i nevojave për e trajnime laboratorik për edukim të vazhdueshëm (teorik dhe praktik)	10,000.00	5,000.00		15,000.00		IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Vlerësimi i kryer dhe raportuar për të paktën 20 laboratorë nëpër sektorë
3.4.2.	Zhvillimi i programeve të trajnimit për edukim të vazhdueshëm bazuar në raportin e vlerësimit	20,000.00	15,000.00	5,000.00	40,000.00		IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Programe trajnimi të zhvilluara për të paktën 20 laboratorë
3.4.3.	Zhvillimi i planit të trajnimit	3,000.00	2,500.00	1,500.00	7,000.00	193 / 5,000	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Program trajnimi i zhvilluar për të paktën 20 laboratorë
3.4.4.	Kryerja e trajnimeve sipas programit të trajnimit					Translation results	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Pesëqind (500) profesionistë të laboratorit morën pjesë në aktivitetet trajnuese
		40,000.00	50,000.00	60,000.00	150,000.00				
3.4.5.	Aktivitetet të vazhdueshme të edukimit mjekësor jashtë Kosovës bazuar në nevojat specifike të laboratorëve					Translation result	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Pesëdhjetë (50) punonjës të laboratorit morën pjesë në aktivitetet ndërkombëtare të CME
		10,000.00	20,000.00	25,000.00	55,000.00				

3.4.6.	Organizimi i seminareve të vazhdueshme të edukimit mjekësor, webinarëve, seminareve, konferencave dhe kongreseve për stafin laboratorik	20,000.00	40,000.00	50,000.00	110,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Pesëqind (500) profesionistë të laboratorit morën pjesë në aktivitete të edukimit të vazhdueshm mjekësor
3.4.7	Zhvillimi i materialeve për trajnime hyrëse në punë		5,000.00	5,000.00	10000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Materialet për trajnimin induksion janë zhvilluar
3.4.8.	Kryerja e trajnimeve fillestare për të gjithë stafin e ri (të posapunësuar)	1,000.00	5,000.00	5,000.00	11,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK; SHSKUK; AUV;	Organizatrat profesionale	Pesëdhjetë (50) punonjës të laboratorit të sapopunësuar i janë nënshtruar trajnimit fillestar
		104,000.00	142,500.00	151,500.00	398,000.00				
Objektivi specifik 3.5		Treguesi		Baza		Synimi 2024		Synimi 2026	
Zhvillimi i programeve nxitëse për të maksimizuar performancën e ekipit, për të mbështetur dhe mbajtur stafin ekzistues të laboratorit dhe për të ndërtuar një fuqi punëtore më të larmishme dhe gjithëpërfshirëse		% e stafit të laboratorit përfituan nga programet nxitëse		N/A		5%		30%	
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati

		2024	2025	2026					
3.5.1.	Krijimi i një politike të gjerë të kompanisë për angazhimin	10000	10000	10000	30000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV; Laboratorë të tjerë; Partnerët lokalë dhe ndërkombëtarë	Politikat laboratorike për angazhimin në punë janë zhvilluar në 50 laboratorë
3.5.2.	Rritja e ndërgjegjësimit të stafit për rëndësinë e angazhimit	10000	30000	30000	70000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV Laboratorë të tjerë; Partnerët lokalë dhe ndërkombëtarë	400 punonjës të laboratorit janë sensibilizuar për rëndësinë e angazhimit të stafit
3.5.3.	Pjesëmarrja në projekte kërkimore	20000	50000	50000	120000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV Laboratorë të tjerë; Partnerët lokalë dhe ndërkombëtarë	200 staf laboratorik të përfshirë në projekte kërkimore
3.5.4.	Pjesëmarrja në iniciativat për përmirësimin e cilësisë	10000	10000	10000	30000	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV Laboratorë të tjerë; Partnerët lokalë dhe ndërkombëtarë	300 staf laboratorik marrin pjesë në iniciativat për përmirësimin e cilësisë
3.5.5.	Bonuset ose stipendët për arritjet	10000	20000	30000	60,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	IKSHPK, SHSKUK, AUV, Laboratorë të tjerë; Partnerët lokalë dhe ndërkombëtarë	Janë dhënë 50 paga për arritje

	60,000.00	120,000.00	130,000.00	310,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	
--	-----------	------------	------------	------------	------------------------------------	--

									për të gjitha rrjetet laboratorike
4.1.3	Planifikimi i përmirësimeve në mjediset aktuale të laboratorit dhe të rrjedhës së punës në përputhje me testet e kryera	10,000.00	20,000.00	20,000.00	50,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Plani i përmirësimit të rrjedhës së punës në të paktën 10 objekte laboratorike është zhvilluar dhe publikuar
4.1.4	Zbatimi i rinovimeve në objektet laboratorike për të përmirësuar rrjedhën e punës në të gjitha rrjetet laboratorike					Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Në objektet laboratorike janë realizuar 1.29 milion euro investime kapitale në IKSHPK/QR SHP; 0.5 milion euro në QKUK/SHSKUK dhe 0.5 milion euro në AUV;
		0.00	1,000,000.00	1,000,000.00	2,000,000.00				
		20,000.00	1,145,000.00	1,125,000.00	2,290,000.00				
Objekti i specifik 4.2		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
4.2. Sigurimi i mirëmbajtjes së vazhdueshme të objekteve laboratorike		Përqindja e laboratorëve me plane mirëmbajtjeje			N/A		10%		30%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					

4.2.1.	Kryerja e një rishikimi sistematik të nevojave për mirëmbajtjen e objekteve laboratorike, duke përfshirë gjeneratorët dhe UPS-në	10,000.00	30,000.00	30,000.00	70,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Raporti i rishikimit sistematik të nevojave për mirëmbajtje të zhvilluar për të paktën 20 laboratorë
4.2.2.	Hartimi i planit vjetor të mirëmbajtjes së objektit	5,000.00	10,000.00	10,000.00	25,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Plani vjetor i objektit të mirëmbajtjes i zhvilluar për të paktën 30 laboratorë
4.2.3.	Blerja e gjeneratorëve dhe UPS për pajisjet thelbësore	50,000.00	300,000.00	300,000.00	650,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Njëzet (20) gjeneratorë dhe 300 UPS të ofruara për laboratorët
4.2.4.	Mbështetje direkte buxhetore për lidhjen e kontratave për mirëmbajtjen e laboratorëve	0.00	75,000.00	75,000.00	150,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Nënshkruhen kontratat e mirëmbajtjes për 10 laboratorë
4.2.5.	Avokimi te autoritetet përgjegjëse që laboratorët të emërohen si institucione prioritare për furnizimin me energji elektrike dhe ujë	1,000.00	1,000.00	1,000.00	3,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Është hartuar dhe dorëzuar kërkesa drejtuar kompanive të shpërndarjes së energjisë elektrike për

									furnizim me prioritet
		66,000.00	416,000.00	416,000.00	898,000.00				
Objektivi specifik 4.3		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
4.3. Sigurimi i pranisë së SIL në të gjithë laboratorët për menaxhim efikas të të dhënave		Përqindja e laboratorëve që përdorin SIL në baza të rregullta			N/A		20%		70%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
4.3.1.	Vlerësimi i kërkesave për infrastrukturën për ruajtjen e sigurt të të dhënave dhe rezervoni (përfshirë vlerësimin e infrastrukturës aktuale) për të mbështetur SIL në të gjithë laboratorin	10,000.00	10,000.00	5,000.00	25,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	Kërkesat për infrastrukturën për ruajtjen e të dhënave për të mbështetur SIL janë identifikuar në të paktën 50 laboratorë
4.3.2.	Krijimi i infrastrukturës për SIL bazuar në raportin e vlerësimit	0	200,000.00	200,000.00	400,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	Infrastrukturat për SIL është krijuar në të paktën 40 laboratorë
4.3.3.	Zhvillimi i SIL për laboratorët		300,000.00	200,000.00	500,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	SIL është zhvilluar
4.3.4.	Trajnimi i stafit të laboratorit në SIL		10,000.00	20,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	400 staf laboratorik po trajnohen për

4.3.5.	Sigurimi i mbështetjes teknike për mirëmbajtjen e laboratorëve për SIL		30,000.00	50,000.00	80,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	përdorimin e SIL Mbështetja teknike për mirëmbajtjen u ofrohet 30 laboratorëve
		10,000.00	550,000.00	475,000.00	1,035,000.00				
Objektivi specifik 4.4		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
4.4. Krijimi i programeve të biosigurisë dhe biosigurisë në të gjitha rrjetet laboratorike		Përqindja e laboratorëve me programe të biosigurisë dhe biosigurisë së krijuar			0		10%		50%
		Përqindja e laboratorëve me oficerë të trajnuar për biosigurinë			0		10%		80%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
4.4.1.	Krijimi i një komiteti për biosigurinë dhe biosigurinë në nivel vendi	3,000.00	3,000.00	3,000.00	9,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	MSH; IKSHPK, SHSKUK, AUV, Organizatat profesionale; Partner ndërkombëtar	Krijohet komiteti i biosigurisë dhe biosigurisë
4.4.2.	Zhvillimi i politikës së biosigurisë dhe biosigurisë për të gjitha rrjetet laboratorike	10,000.00	30,000.00	0	40,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV, Organizatat profesionale; Partner ndërkombëtar	Politika e biosigurisë dhe biosigurisë u zhvillua
4.4.3.	Kryerja e vlerësimit të rrezikut të biosigurisë dhe biosigurisë në të gjitha rrjetet laboratorike	10,000.00	30,000.00	20,000.00	60,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Raportet e vlerësimit të rrezikut janë në dispozicion

									nnë 50 laboratorë
4.4.4.	Emërimi i një zyrtar të biosigurisë në çdo laborator/institucion	0	0	0	0	Buxheti i Kosovës; Donatorët	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Organizatrat profesionale; Partner ndërkombëtar	Oficer i biosigurisë i emëruar në 50 laboratorë
4.4.5.	Mbajtja e seminareve, trajnimeve dhe takimeve mbi biosigurinë dhe biosigurinë	20,000.00	30,000.00	30,000.00	80,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Të paktën 400 staf laboratorik iu nënshtruan trajnimeve mbi biosigurinë dhe biosigurinë
4.4.6.	Zhvillimi i udhëzimeve dhe PSV-ve gjenerike për biosigurinë dhe biosigurinë	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Të paktën 20 SOP për biosigurinë dhe biosigurinë janë zhvilluar
4.4.7.	Sigurimi i këshillave teknike për laboratorët dhe kryerja e vizitave monitoruese	5,000.00	8,000.00	10,000.00	23,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Raportet e vizitave monitoruese për të paktën 40 laboratorë
4.4.8.	Zbatimi i masave zbutëse bazuar në vlerësimin e rrezikut	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Masat zbutëse të ndërmarra në 50 laboratorë

4.4.9.	Zhvillimi i PSO të standardizuara gjenerike për mbledhjen e mostrave, trajtimin, ruajtjen, paketimin, transportin, pranimin/refuzimin	10,000.00	5,000.00	5,000.00	20,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	PSO të miratuar për mbledhjen, trajtimin, ruajtjen, paketimin, transportin, pranimin/refuzimin e mostrës
4.4.10.	Kryerja e trajnimeve për mbledhjen, trajtimin, ruajtjen dhe paketimin/dërgimin e mostrave	20,000.00	30,000.00	40,000.00	90,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Tri (3) trajnime në vit zhvillohen për mbledhjen, trajtimin, ruajtjen dhe paketimin e mostrave
4.4.11.	Vendosja e marrëveshjeve për referimin e mostrave ndërmjet laboratorëve në vend dhe ndërkombëtar	1,000.00	1,000.00	1,000.00	3,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Janë nënshkruar shtatë marrëveshje për referimin e mostrave ndërmjet laboratorëve në vend dhe ndërkombëtar
4.4.12.	Kryerja e trajnimeve për ndarjen e mjetëve dhe menaxhimin e mjetëve për stafin e	10,000.00	20,000.00	20,000.00	50,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Të paktën 300 staf laboratoristë janë trajnuar për ndarjen e

	laboratorit bazuar në legjislacion								mbetjeve dhe menaxhimin e mbetjeve
4.4.13.	Krijimi i programit të menaxhimit të mbetjeve bazuar në legjislacion	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH, IKSHPK, SHSKUK, AUV,	Është krijuar programi i menaxhimit të mbetjeve për laboratorët
		119,000.00	187,000.00	159,000.00	465,000.00				
Objektivi strategjik 5									
Zbatimi i sistemit të menaxhimit të cilësisë (SMC) në laboratorët e Kosovës		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
		Përqindja e laboratorëve me plane të cilësisë të zbatuara			N/A		10%		50%
Objektivi specifik 5.1		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Krijimi i mekanizmit koordinues për zbatimin dhe monitorimin e SMC		Përqindja e planit të veprimit të zbatuar			N/A		10%		40%
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
5.1.1.	Krijimi i një njësie/pike qendrore në nivel vendi dhe rajoni për koordinimin dhe mbështetjen për zbatimin e SMC në të gjitha rrjetet laboratorike	10,000.00	10,000.00	10,000.00	30,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	IKSHPK, SHSKUK, AUV; Menaxhimi organizativ dhe laboratorik; organizatat profesionale vendase dhe ndërkombëtare	Pika/njësia qendrore e themeluar për koordinimin dhe mbështetjen e zbatimit të SMC
5.1.2.	Takime të rregullta Njësia/pikat fokale	2,000.00	2,000.00	2,000.00	6,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Ministria e Shëndetësisë	Njësia/pikat qendrore të zbatimit dhe	Të paktën 6 procesverbal

	të zbatimit dhe monitorimit të SMC							monitorimit të SMC	e të mbledhjeve të njësisë monitoruese /pikave qendrore në vit
5.1.3	Hartimi i planit për zbatimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjitha rrjetet laboratorike	10,000.00	30,000.00	5,000.00	45,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale; Partnerët ndërkombëtarë	MSH; IKSHPK, SHSKUK, AUV;	Është zhvilluar plani për zbatimin e SMC në laboratorë
		22,000.00	42,000.00	17,000.00	81,000.00				
Objekti specifik 5.2		Treguesi			Baza		Synimi 2024		Synimi 2026
Sigurimi i zbatimit të sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjithë laboratorët		Përqindja e laboratorëve me drejtues të cilësisë së emëruar			N/A		20%		60%
		Numri i personelit laboratorik të trajnuar në SMC			20		50		300
No.	Aktiviteti	Koha e zbatimit			Buxheti	Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucion mbështetës	Rezultati
		2024	2025	2026					
5.2.1.	Fillimi i programit të mentorimit për të mbështetur zbatimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjitha rrjetet laboratorike	10,000.00	50,000.00	50,000.00	110,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Organizatrat profesionale	Ministria e Shëndetësisë; Menaxhimi organizativ dhe laboratorik; organizatat profesionale vendase dhe ndërkombëtare	Të paktën 10-12 mentorë të trajnuar
5.2.2.	Emërimi i menaxherit të cilësisë në çdo	0	0	0	0	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Menaxhimi laboratorik	Organizatrat profesionale	Pesëdhjetë laboratorë

5.3.1.	Analizimi i opsioneve për stimuj për laboratorët me akreditim ose që akreditimi drejt	10,000.00	10,000.00	10,000.00	0	20,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Njësitë/pikat monitorimi të zbatimit dhe fokat të SMC;	Mënyshimi i organizatave dhe institucioneve profesionale ndërkombëtare	Raport mbi mundësitë e zhvilluar	
		2024	2025	2026	Koha e zbatimit						
		Buxheti						Burimi i financimit	Institucioni drejtues	Institucioni mbështetës	Rezultati
No.	Aktiviteti	Kryerja e punëve të laboratorit dhe që janë të akreditimit dhe që janë të akredituar									
		Kryerja e punëve të laboratorit që punojnë për paketat stimuluuese për SMC				0					
		Fergjindja e laboratorëve që marrin				10%					
		32,000.00				90,000.00	90,000.00	212,000.00	Shtimi 2024		
Objektivi specifik 5.3		Treguesi				Shtimi 2026					
5.2.4.	Kryerja e rishikimit të menaxhimit (sipas standardeve ISO)	2,000.00	10,000.00	10,000.00	22,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Mënyshimi i laboratorit	Organizatat profesionale ndërkombëtare	Dhjetë (10) laboratorë të rishikimit të menaxhimit		
5.2.3.	Kryerja e trajnimeve për zbatimin e sistemit të menaxhimit të cilësisë në të gjitha rrejet laboratorike	20,000.00	30,000.00	30,000.00	80,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Mënyshimi i laboratorit	Organizatat profesionale ndërkombëtare	Tregjend e pesëdhjetë (350) staf laboratorik janë trajnuar për SMC		
Institution/laboro	Kryerja e punëve të laboratorit dhe që janë të akreditimit dhe që janë të akredituar	32,000.00				90,000.00	90,000.00	212,000.00	Shtimi 2024		
		Treguesi				Shtimi 2026					

5.3.2	Zhvillimi dhe zbatimi i paketës stimuluese për laboratorët me akreditim ose që punojnë drejt akreditimit bazuar në analiza	11,000.00	76,000.00	76,000.00	163,000.00	Buxheti i Kosovës; Donatorët	Njësia/pikat fokale të zbatimit dhe monitorimit të SMC;	Menaxhimi organizativ dhe laboratorik; organizatat profesionale vendase dhe ndërkombëtare	Njëzet laboratorë marrin paketa stimuluese
		21,000.00	86,000.00	76000	183,000.00				

9. Referencat

1. World Health Organization. International health regulations (2005) - 3rd ed.
2. Kosovo Prime minister Office, National Development Strategy-2030: <https://kryeministri.rks-gov.net/en/national-development-strategy-2030/> (accessed on 18 January 2024)
3. Udhëzimi Administrativ (QRK) Nr. 07/2018 për Planifikimin dhe Hartimin e Dokumenteve Strategjike dhe Planeve të Veprimit; <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18813>
4. World Bank; Country Profile: Kosovo; WDI Central; worldbank.org; accessed on 12/23/2023
5. European Commission; Commission Staff Working Document; Kosovo* 2023 Report; Brussels, 8.11.2023.
6. Shërbimi Spitalor Klinik Universitar i Kosovës; Annual report 2022; shskuk.rks-gov.net (accessed on 19 January 2024).
7. Annual report of Department of Microbiology for the year 2022, National Institute of Public Health of Kosovo; Unpublished report.
8. IPSH të licencuara 2019-2023; Divizioni i Licencimit dhe Akreditimit të Institucioneve Shëndetësore; Ministria e Shëndetësisë.
9. Annual report for the year 2023 of the AFV laboratories; Unpublished report.
10. World Health Organization; The Laboratory Assessment Tool; <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HSE-GCR-LYO-2012.2> (accessed on 19 January 2024).
11. World Health Organization; Regional Office for Europe; Situational analysis of public health laboratories in Kosovo; 2023;